

**PERSONALITĂȚI
CARE AU SCHIMBAT
ISTORIA LUMII**

Din Antichitate până în Evul Mediu

1800 î.Hr. — 1492

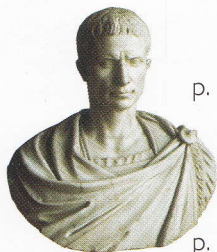

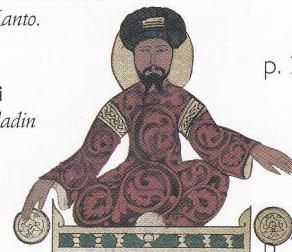
	PREFAȚĂ	p. 9		PITAGORA	p. 40
cca 1800 î.Hr.	AVRAAM Avraam are viziunea lui Dumnezeu <i>Dumnezeu îi poruncește să părăsească Mesopotamia și să meargă în Canaan, făgăduindu-i că va fi tatăl unui „mare neam”.</i>	p. 10	cca 530 î.Hr.	Pitagora ajunge la Crotona <i>El fondează aici un ordin care va cunoaște un mare succes.</i>	
cca 1755 î.Hr.	HAMMURABI Codul lui Hammurabi <i>Redactând acest cod cu 282 de articole gravat pe o stelă, regele babilonian a dorit să armonizeze legislația anterioară și a introdus în Mesopotamia „legea talionului”.</i>	p. 12	525 î.Hr.	BUDDHA Predica de la Benares <i>În fața a cinci asceți care aveau să se convertească, Gautama rostește prima sa predică, numită „Roata legii”, care pune bazele noii religii.</i>	p. 42
cca 1368 î.Hr.	AHNATON Fondarea orașului Tell al-Amarna <i>Amenophis al IV-lea abandonează Teba și își instalează noua capitală la Akhetaton (în prezent Tell al-Amarna), în Egiptul de mijloc.</i>	p. 14	cca 517 î.Hr.	LAO-TSE Redactarea lucrării Lao-tse <i>Înainte de legendara lui plecare în Occident, Lao-tse ar fi scris acest tratat, cunoscut și sub numele de Tao-tö-king (Daodejing), fundament al taoismului.</i>	p. 46
1286 î.Hr.	RAMSES al II-lea Bătălia de la Kadeș <i>Pe punctul de a fi înfrânt de hitiții lui Muwatalli, Ramses al II-lea reușește să schimbe situația și-și conduce trupele spre victorie.</i>	p. 16	490 î.Hr.	DARIUS I Bătălia de la Marathon <i>Înfrângerea persilor de armata condusă de atenieni marchează sfârșitul campaniei lui Darius împotriva Greciei.</i>	p. 48
cca 1250 î.Hr.	MOISE Evreii părăsesc Egiptul <i>Conduși de Moise, evreii reușesc să fugă din Egipt și să scape de sub stăpânirea faraonului.</i>	p. 20	483 î.Hr.	CONFUCIUS Întoarcerea lui Confucius în Lu <i>După mai mulți ani de exil, Confucius se întoarce în statul Lu, unde se consacră ordonării celor Cinci Clasice, unul dintre fundamentele culturii chineze tradiționale.</i>	p. 52
cca 1005 î.Hr.	DAVID David devine regele Israelului <i>După asasinarea lui Is-Boșet, fiul lui Saul, David este ales rege de bătrânii poporului evreu, reuniți la Hebron.</i>	p. 24	468 î.Hr.	SOFOCLE Prima victorie a lui Sofocle <i>Sofocle câștigă premiul întâi la Sărbătorile dionisiace, învingându-l pe Eschil.</i>	p. 54
cca 968 î.Hr.	SOLOMON Începe construirea Templului <i>Simbol al prestigiului lui Solomon, Templul va deveni centrul religios al Israelului.</i>	p. 26	443 î.Hr.	HERODOT Fondarea orașului Thurioi <i>Împreună cu alți coloni greci, Herodot se instalează în acest nou oraș din Italia de Sud, unde își va redacta Istoriile sau Anchetele.</i>	p. 56
cca 800 î.Hr.	HOMER Iliada și Odiseea <i>Atribuite poetului orb Homer, cele două texte marchează nașterea epopeii occidentale.</i>	p. 28	438 î.Hr.	PERICLE Finalizarea Parthenonului <i>Construit din inițiativa lui Pericle, acesta este dovada strălucirii culturale a Atenei în secolul al V-lea.</i>	p. 58
753 î.Hr.	ROMULUS și REMUS Fondarea Romei <i>Legenda povestește că Romulus trasează, pe 21 aprilie 753, limitele viitorului oraș.</i>	p. 30	413 î.Hr.	HIPOCRAT Neînțelegeri între Cos și Atena <i>Ales ca avocat de orașul Cos din Asia Mică, Hipocrat își trimite fiul la Atena și acesta aplanează conflictul.</i>	p. 62
647 î.Hr.	ASSURBANIPAL Cucerirea și distrugerea Susei <i>Assurbanipal învinge Elamul, jefuindu-i capitala, deportând numeroși elamiți și deposedându-i de statuile propriilor zei.</i>	p. 34	399 î.Hr.	SOCRATE Moartea lui Socrate <i>Acuzat că ar corupe tineretul și condamnat la moarte, Socrate își pune capăt zilelor bând cucută.</i>	p. 64
cca 587 î.Hr.	NABUCODONOSOR Căderea Ierusalimului <i>După un lung asediu, Ierusalimul cade în mâinile lui Nabucodonosor, care ordonă jefuirea și incendierea orașului. Templul este distrus și populația deportată în Babilon.</i>	p. 36	PLATON Fondarea Academiei <i>Creată de Platon, ea trebuia să le asigure tinerilor formația filozofică și științifică indispensabilă pentru o bună conduită cetățenească.</i>	p. 66	
546 î.Hr.	CRESUS Capitularea lui Cresus <i>Armatele regelui persilor, Cyrus, se înfruntă cu cele ale lui Cresus. Asediat, orașul Sardes capitulează. Acesta este sfârșitul regatului Lidia.</i>	p. 38	335 î.Hr.	ARISTOTEL Aristotel fondează Liceul <i>Scoala lui devine rivala Academiei create de Platon. Aristotel a predat acolo doisprezece ani.</i>	p. 68
			333 î.Hr.	ALEXANDRU cel Mare Victoria de la Issos <i>Victoria asupra regelui Persiei, Darius al III-lea, îi deschide lui Alexandru calea spre cucerirea Siriei și a Egiptului.</i>	p. 70

- ASOKA p. 76
258 î.Hr. „Conciliul“ de la Pataliputra
Asoka îi convoacă pe călugării budiști pentru a stabili adevărata doctrină. După acest „conciliu“, în toate regiunile Indiei sunt trimiși misionari pentru a converti populația.
- SHIH HUANG-TI p. 80
221 î.Hr. Fondarea Imperiului
Cheng, regele statului Chin, unifică regatele chineze și devine primul împărat al Chinei sub numele de Shih Huang-ti.
- HANNIBAL p. 84
216 î.Hr. Bătălia de la Cannae
Pe 2 august, în Apulia, Hannibal aplică armatelor romane comandate de Varro o înfrângere usturătoare.
- ARHIMEDE p. 88
212 î.Hr. Romanii ocupă Siracusa
După ocuparea orașului, Arhimede, care a contribuit considerabil la apărarea sa, este ucis de un soldat roman.
- LIU PANG p. 90
202 î.Hr. Fondarea dinastiei Han
După ce principalul său rival, Hsiang-Yu, se sinucide, Liu Pang devine împărat și fondează o nouă dinastie, care va domni în China până în anul 220 d.Hr.
- Frații GRACCHUS p. 94
133 î.Hr. Tribunalul lui Tiberius Gracchus
Ales tribun al poporului, fiul cel mare al familiei Gracchus a determinat aplicarea unei vaste reforme agrare care i-a atras ostilitatea senatorilor.
- SPARTACUS p. 96
73 î.Hr. Răscoala lui Spartacus
Șaptezeci de sclavi evadează dintr-o școală de gladiatori din Capua și, sub conducerea lui Spartacus, se ridică împotriva Romei.
- CICERO p. 100
63 î.Hr. Consulatul lui Cicero
Ales în magistratura supremă a republicii, Cicero zădărnicește conspirația lui Catilina.
- VERCINGETORIX p. 104
52 î.Hr. Înfrângerea de la Alesia
După ce a apărut cu succes Gergovia, Vercingetorix se refugiază pe înălțimea fortificată de la Alesia, unde sfârșește prin a capitula în fața lui Cezar.
- CEZAR p. 106
49 î.Hr. Cezar trece Rubiconul
Angajându-se în război cu Pompei, Cezar pătrunde în Italia, învinge trupele Senatului și ocupă Roma.
- CLEOPATRA p. 110
31 î.Hr. Bătălia de la Actium
Flota lui Antoniu și a Cleopatrei este învinsă de cea a lui Octavian, care îi urmărește până în Egipt, unde cei doi amaniți se sinucid.
- AUGUSTUS p. 114
27 î.Hr. Octavian primește titlul de Augustus
Acest titlu are rezonanță religioasă, care conferă deciziilor lui Augustus o greutate sporită.
- VERGILIU p. 120
19 î.Hr. Publicarea Eneidei
Vergiliu a murit înainte de a finaliza Eneida, care va fi publicată din inițiativa lui Augustus, în ciuda dorinței poetului ca manuscrisul să fie distrus.
- IISUS p. 122
30 Moartea lui Iisus
După ce a predicat trei ani, Iisus a fost crucificat la Ierusalim, vineri, 7 aprilie, în ajunul sabbatului.
- CALIGULA p. 128
37 Încoronarea lui Caligula
Pe 16 martie, după moartea lui Tiberiu, nepotul său, Caligula, este proclamat împărat. Imediat, noul suveran îl execută pe Tiberius Gemellus, nepotul lui Tiberiu.
- Sfântul Apostol PAVEL p. 130
51 Conciliul de la Ierusalim
Reunindu-i pe „apostoli și pe bătrâni“, conciliul l-a desemnat pe Pavel în misiunea de evanghelizare a păgânilor.
- NERO p. 134
64 Incendiul Romei
Nero profită de această catastrofă pentru a reconstrui orașul conform propriilor gusturi și pentru a clădi Casa aurită.
- TRAIAN p. 138
106 Anexarea Daciei
La sfârșitul celor două războaie cu Decebal, regele dacilor, Traian anexează acest regat, care devine provincia romană Dacia (actuala România).
- ADRIAN p. 140
131 Publicarea „Edictului perpetuu“
Pentru că regulile de procedură se schimbau după bunul plac al magistratilor, Adrian susține redactarea unui „Edict perpetuu“, punând bazele dreptului roman.
- MARC AURELIU p. 144
177 Martirii din Lyon
La Lyon și la Viena, creștinii sunt persecutați. Mulți sunt decapitați sau aruncați fiarelor sălbatice, din ordinul lui Marc Aureliu.
- ȘAPUR I p. 148
260 Romanii, în derută
În bătălia de la Edessa, regele Șapur I înregistrează o victorie zdrobitoare asupra armatelor romane și îl ia prizonier pe împăratul Valerian.
- ZENOBIA p. 150
270 Cucerirea Egiptului
Armata Zenobiei, sub comanda lui Zabdas, invadează Egiptul, pe atunci provincie romană.
- MANI p. 152
276 Mani este executat
La instigarea marelui magupat Kartir, profetul este închis și condamnat la moarte pentru că a propovăduit maniheismul.
- CONSTANTIN I cel Mare p. 154
312 Bătălia de la Podul Milvius
Constantin câștigă o victorie decisivă împotriva împăratului Maxentius, care se înecă în apele Tibului.
- AUGUSTIN p. 158
395 Augustin, episcop de Hippona
Aclamat de mulțimile de credincioși, Augustin devine una dintre personalitățile Bisericii creștine din Africa.
- ATTILA p. 162
451 Attila este înfrânt pe Câmpiile Catalaunice
Hunii sunt învinși de armatele lui Aetius și Theodoric, regele vizigoților, care moare pe câmpul de luptă. Attila se retrage din Galia.

- Respect **CLOVIS** oamenii și cărți p. 166
- 498 ? Botezul lui Clovis**
Convertindu-se la creștinism, Clovis instaurează definitiv dominația francilor în Galia.
- JUSTINIAN** p. 170
- 529 Codul lui Justinian**
Împăratul încredințează unei echipe de jurisconșulți sarcina de a compila legile romane, adaptându-le la realitățile secolului al VI-lea.
- BENEDICT** de Nursia p. 174
- cca 540 Redactarea regulamentului benedictin**
Conciliind austeritatea cu moderatia, activitățile fizice cu cele intelectuale, aceste norme sunt adoptate, treptat, de majoritatea călugărilor din Occident.
- MAHOMED** p. 176
- 622 Mahomed fuge la Medina**
Hegira, fuga Profetului și a adepților săi de la Mecca la Medina, marchează veritabilul debut al religiei musulmane.
- ISIDOR** de Sevilla p. 182
- 636 Moartea lui Isidor**
Isidor, episcop de Sevilla, a realizat prima enciclopedie creștină, Etimologiile.
- WU ZETIAN** p. 184
- 690 Wu Zetian, „Suverană divină și sfântă”**
Asumându-și acest titlu, ea devine prima și de altfel singura femeie „împărat” din istoria Chinei.
- CAROL** cel Mare p. 186
- 800 Carol cel Mare devine împărat**
Încoronat la Roma pe 25 decembrie, de papa Leon al III-lea, regele francilor se afirmă ca reîntregitor al Imperiului Roman.
- HARUN** al-Rashid p. 192
- 803 Dizgrația Barmakizilor**
Executându-i sau exilându-i pe Barmakeizi, care deținuseră de fapt adevărata putere în stat, califul Harun al-Rashid își începe, la vârsta de aproape patruzeci de ani, domnia personală.
- HUGO** CAPET p. 194
- 987 Hugo Capet este uns rege**
Uns la Noyon, pe 3 iulie, el fondează astfel o nouă dinastie, care urmează celei a carolingienilor.
- OTTO** al III-lea p. 198
- 996 Otto al III-lea, uns împărat**
Pe 24 mai, tânărul de șaisprezece ani este încoronat la Roma, devenind astfel împăratul anului 1000.
- AVICENNA** p. 200
- 1015 Avicenna, la Curtea bujidă din Hamadhan**
Devenit vizir al emirului, Avicenna se împarte între responsabilitățile politice și scrierea enciclopediei sale, Cartea tămăduirii.
- Mihail KERULARIOS** p. 204
- 1054 Marea schismă**
Excomunicarea reciprocă a lui Mihail Kerularios și a trimișilor papei Leon al IX-lea marchează ruptura completă dintre Biserica Catolică și cea Ortodoxă.
- WILLIAM** Cuceritorul p. 206
- 1066 Bătălia de la Hastings**
William Cuceritorul devine regele Angliei după victoria din 14 octombrie asupra saxonilor lui Harold, nefericitul său rival, care a murit în luptă.
- GRIGORE** al VII-lea p. 210
- 1077 Întrevederea de la Canossa**
Pe 25 ianuarie, în ținută de penitent, împăratul Henric al IV-lea se pleacă în fața lui Grigore al VII-lea, refugiat la Canossa, în Apenini.
- GODEFROI** de Bouillon p. 212
- 1099 Cucerirea Ierusalimului**
După un asediu început pe 7 iunie, cruciații pătrund în oraș pe 15 iulie și se dedau la un sângeros masacru al musulmanilor și al evreilor.
- Pierre ABÉLARD** p. 214
- 1118 Castrarea lui Abélard**
Unchiul Héloisei, canonicul Fulbert, îl acuză pe Abélard că ar fi abuzat de nepoata sa și ordonă castrarea lui.
- HILDEGARDE** de Bingen p. 216
- 1147–1148 Sinodul de la Trèves**
După ce revelațiile ei sunt citite în fața papei Eugen al III-lea, Hildegarde dobândește o notorietate de vizionară.
- ALIÉNOR** de Aquitania p. 218
- 1152 Aliénor se căsătorește cu Henric Plantagenet**
La câteva săptămâni după ce a divorțat de Ludovic al VII-lea, ea îi aduce Aquitania ca zestre viitorului rege al Angliei.
- MINAMOTO** no Yoritomo p. 222
- 1180 Revolta clanului Minamoto**
Organizat de Minamoto no Yoritomo, atacul împotriva reședinței guvernatorului Peninsulei Izu, vasal al familiei Taira, a marcat ridicarea la luptă a războinicilor din Kanto.
- SALADIN** p. 224
- 1187 Cucerirea Ierusalimului**
În fruntea musulmanilor, Saladin pune stăpânire pe Cetatea Sfântă, capitala unui regat creștin din 1099.
- GINGIS-HAN** p. 228
- 1206 Gingis-han începe cucerirea lumii**
Cu ocazia adunării căpeteniilor mongole, Temugin ia numele de Gingis-han, „hanul oceanic”, și își asumă misiunea de a cuceri un vast imperiu.
- FRANCISC** din Assisi p. 232
- 1208 Francisc își începe povăduirea**
Având revelația vocației sale de predicator, își atrage primii discipoli și formează „Fraternitatea penitenților din Assisi”.
- FILIP** AUGUST p. 236
- 1214 Bătălia de la Bouvines**
Pe 27 iulie, duminică, Filip August înfrânge trupele Sfântului Imperiu și pe cele ale aliaților acestuia la Bouvines, aceasta fiind prima victorie națională a Franței.
- IOAN** FĂRĂ DE ȚARĂ p. 240
- 1215 Magna Charta**
Baronii englezi îl obligă pe Ioan Fără de Țară să accepte Magna Charta Libertatum, care deschide calea către instituirea Parlamentului englez și a monarhiei constituționale.
- FREDERIC** al II-lea de Hohenstaufen p. 242
- 1220 Frederic al II-lea este încoronat împărat**
Deja rege al Siciliei, Frederic își recuperează toate teritoriile moștenite, devenind astfel cel mai puternic suveran din Occident.

- TOMA D'AQUINO p. 248
- 1256 Toma d'Aquino devine doctor în teologie**
La puțin peste treizeci de ani, Toma obține cea mai înaltă diplomă universitară. Rapid, statura sa intelectuală de excepție atrage un mare număr de studenți.
- ALFONS al X-lea de Castilia p. 250
- 1263 Începe publicarea Tabelelor Alfonsine**
Această lucrare de astronomie a fost, se pare, realizată de savanți evrei, musulmani și creștini, sub patronajul lui Alfons al X-lea.
- LUDOVIC al IX-lea cel Sfânt p. 252
- 1270 Ludovic al IX-lea moare la Tunis**
Pe 25 august, în timpul celei de-a opta cruciade, regele Franței se sfârșește. Astfel se încheie domnia unui suveran extrem de cucernic, care va fi canonizat în 1297.
- MARCO POLO p. 258
- 1271 Marco Polo pleacă spre China**
Împreună cu tatăl și cu unchiul său, Nicolo și Maffeo, tânărul Marco părăsește Veneția pentru a merge la Curtea marelui han Kubilai.
- GIOTTO di Bondone p. 262
- cca 1292 Legenda Sfântului Francisc, la Assisi**
Giotto realizează în bazilica din Assisi frescele inspirate din viața sfântului, capodoperă ce va lansa arta italiană pe calea Renașterii.
- FILIP al IV-lea cel Frumos p. 264
- 1303 Atentatul de la Anagni împotriva papei Bonifaciu al VIII-lea**
Aflat pe punctul de a-l excomunica pe Filip cel Frumos, papa este victima unei conjurații urzite de Guillaume de Nogaret.
- DANTE Alighieri p. 268
- 1304 Începe redactarea Divinei Comedii**
Dante începe scrierea principalei sale opere, prin volumul consacrat Infernului.
- Ramon LULL p. 272
- 1311 Conciliul de la Viena**
Ramon Lull își vede triumfând concepțiile cu privire la necesitatea învățării limbilor orientale pentru convertirea păgânilor.
- William OCCAM p. 274
- 1326 Papa condamnă tezele lui Occam**
Ioan al XXII-lea declară eretice tezele susținute de William Occam, care profesează un nominalism radical.
- PETRARCA p. 276
- 1341 Petrarca primește coroana de laur la Capitoliu**
Petrarca este recunoscut ca fiind un mare poet și un erudit de excepție, devotat studierii textelor antice.
- CAROL al IV-lea de Luxemburg p. 278
- 1348 Fondarea universității din Praga**
Această creație a marcat punctul culminant al mecenatului cultural al lui Carol al IV-lea, care dorea ca Praga să devină un important centru intelectual.
- CAROL al V-lea p. 280
- 1364 Carol al V-lea devine rege**
Începe astfel o vastă reorganizare a statului și a armatei, în paralel cu o rapidă recucerire a teritoriilor ocupate de englezi.
- BAIAZID I p. 284
- 1396 Baiazid I îi zdrobește pe cruciați**
Înfrângerea armatelor conduse de Ioan Fără Frică și regele Sigismund de Luxemburg la Nicopole, în nordul Bulgariei, a deschis turelor calea cuceririlor în Balcani.
- CHRISTINE de Pisan p. 286
- 1402 Dezbaterea asupra Romanului Rozei**
Plasându-se în opoziție cu partizanii antifeminiști ai Romanului Rozei, Christine de Pisan lansează o pledoarie pentru femei în cartea Spusa Rozei.
- VLADISLAV al II-lea Jagello p. 288
- 1410 Bătălia de la Grunwald**
Regele Poloniei Vladislav Jagello îi înfrânge pe cavalerii teutoni și pune capăt expansiunii germane spre est.
- Jan HUS p. 290
- 1415 Condamnarea la ardere pe rug**
În ciuda unui permis de liberă trecere din partea împăratului Sigismund, Jan Hus este arestat și membrii conciliului de la Konstanz îl condamnă pentru erezie. A fost ars pe rug în piața publică pe 6 iulie.
- HENRIC Navigatorul p. 292
- 1425 Portughezii colonizează Madeira**
João Gonçalves Zarco și Tristão Vaz Teixeira iau în stăpânire Arhipelagul Madeira, în numele lui Henric Navigatorul.
- IOANA D'ARC p. 296
- 1429 Carol al VII-lea este uns rege**
După ce a eliberat Orléansul asediat, Ioana d'Arc a contribuit la ungerea „drăguțului Delfin” în catedrala de la Reims, pe 17 iulie, împlinind astfel primele sale două preziceri.
- Johann GUTENBERG p. 300
- cca 1450 Primele cărți tipărite**
Grație caracterelor metalice mobile, reutilizabile, presele din atelierul lui Gutenberg de la Mainz au produs primele cărți.
- JACQUES CEUR p. 302
- 1451 Arestarea lui Jacques Coeur**
Acuzat de lezmaiestate, supraintendentul Finanțelor lui Carol al VII-lea este trimis la închisoare.
- François VILLON p. 304
- 1462 Balada spânzuraților**
Villon a compus poemul în închisoare, după ce fusese condamnat la moarte pentru agresiunea unui notar al papei.
- CAROL Temerarul p. 306
- 1468 Carol Temerarul îl prinde în capcană pe Ludovic al XI-lea**
În cursul unei întrevederi în castelul său din Péronne, avându-l pe regele Franței în mâinile sale, ducele de Burgundia îi impune un tratat umilitor.
- Lorenzo de MEDICI p. 310
- 1478 Complotul familiei Pazzi**
Pe 28 aprilie, Giuliano de Medici este asasinat, dar fratele său, Lorenzo, reușește să scape. După ce a înăbușit conspirația, Lorenzo și-a consolidat autoritatea în mod decisiv.
- MATEI Corvin p. 312
- 1479 Tratatul de la Olomouc**
Matei Corvin obține de la regele Boemiei, Vladislav Jagello, Moravia, Silezia și Lusacia: Ungaria devine astfel prima putere a Europei Centrale.
- INDICE p. 314

AVRAAM

„Ridică ochii spre cer și numără stelele, dacă poți să le numeri. Așa va fi sămânța ta.” Aceasta este promisiunea pe care a auzit-o Avraam când a primit revelația Dumnezeului unic. Figura lui este legată de cele trei mari religii monoteiste: iudaismul, creștinismul și islamismul.

PRIMUL PATRIARH

Viața lui Avraam este povestită în Geneză (XII-XXV) după episodul cu Turnul Babel. Ea este deci la limita dintre legendă și istorie. Avraam, primul patriarh din istoria Israelului, ar fi strămoșul comun al evreilor și al arabilor. Primul fiu, Ismael, pe care l-a avut Avraam cu Agar, o sclavă de origine egipteană pe care el a alungat-o în deșert la cererea soției Sara, geloasă, ar fi strămoșul a douăsprezece triburi arabe și Mahomed se considera descendentul lui. În ceea ce-l privește pe celălalt fiu al lui Avraam, Isaac, fiul Sarei, el devine moștenitorul înțelegerii dintre Dumnezeu și Avraam și urmașii lui aveau să primească în stăpânire Țara Canaanului (Palestina).

PERIPLUL LUI AVRAAM

Geneza prezintă orașul Ur, din Caldeea, ca loc de naștere al lui Avraam, în sânul unei familii de păstori bogați care credeau în idoli. După moartea celuiilalt fiu al său, Haran, Terah, tatăl lui Avraam, emigrează cu restul familiei la Haran, în nordul Mesopotamiei. Această mutare se poate explica prin legăturile strânse dintre triburile caldeene

◀ Pentru primii creștini, el este „părintele credincioșilor”, pe care Biblia îl numește Avram („tată nobil”). Când a încheiat o înțelegere cu el, Dumnezeu l-a numit Avraam, „tatăl mulțimii”.

▲ Povestea biblică a sacrificiului lui Avraam face aluzie la crucificarea lui Iisus. Nu este oare nevoie să accepți moartea pentru ca viața să se nască din nou?

din regiunea orașului Ur și triburile aramaice care trăiau în jurul Haranului; în plus, cele două orașe practicau cultul regelui lunar Sin. Dar aceasta nu a fost decât o etapă: după moartea lui Terah, Avraam, care avea atunci șaptezeci și patru de ani, își continuă drumul însoțit de soție și nepot (Sara și Lot) și ajunge în ținutul Canaanului. El se deplasează liber cu grupul său, care trebuie să fi numărat atunci mai multe sute de membri, dar foamea îl obligă să se ducă în Egipt. La revenirea în Canaan, clanul se scindează, deoarece devenise prea numeros; Lot și ai săi se instalează în Sodoma și grupul lui Avraam, la Mamre, în apropiere de Hebron. Acest periplu a urmat căile beduinilor seminomazi ai acelor vremuri, așa cum sunt descrise în tablele găsite la Mari.

AVRAAM ȘI DUMNEZEU

Totodată, acest parcurs nu se supune doar exigențelor economice și se explică înainte de toate prin „vocația” lui Avraam, care are la Ur o viziune a lui Dumnezeu; el se supune poruncii lui: „Lasă-ți țara ta, rudele tale și casa tatălui tău; voi face din tine un neam mare.” Această revelație mistică declanșează o migrație favorizată de alte circumstanțe. Promisiunile divine se realizează greu, iar Avraam devine tatăl lui Isaac abia la vârsta de o sută de ani. Alianța cu Dumnezeu este simbolizată de circumcizia lui Avraam însuși și a tuturor bărbaților care-l înconjurau, iar Dumnezeu promite descendenților săi Țara Canaanului. Dar aceasta nu este ultima încercare pentru Avraam. Dumnezeu îi cere să-l sacrifice pe Isaac, singurul său fiu.

▲ Sacrificarea lui Isaac este o încercare la care l-a supus Dumnezeu pe Avraam, pentru a-i încerca credința. Când a văzut că acesta i se supune, a reînnoit promisiunea că-i va dăruia urmași numeroși.

Avraam se resemnează, dovedind supunere totală față de Dumnezeu, care nu-i oprește mâna decât în ultima clipă, înlocuind victima cu un berbec.

ISTORICITATEA POVESTIRII BIBLICE

În Geneză, multe elemente ale povestirii pot fi puse alături de fapte atestate de alte surse. Astfel, clanul lui Avraam a adoptat obiceiuri de inspirație babiloniană: Sara, sterilă, îi oferă soțului ei drept concubină pe servitoarea Agar, astfel ca eventualii copii ai acesteia să fie atribuiți, de drept, stăpânei; or, în Codul lui Hammurabi, care datează din aceeași epocă, sunt câteva articole în care sterilitatea soției este considerată un motiv ca aceasta să-i ofere soțului o sclavă. În schimb, unele aspecte sunt de domeniul legendei, precum matemitatea mai mult decât întârziată a Sarei, care l-a născut la nouăzeci de ani pe Isaac, sau longevitatea excepțională atribuită lui Avraam, care ar fi murit la o sută șaptezeci și cinci de ani. Asemenea afirmații au, înainte de toate, o valoare simbolică, insistând asupra unui privilegiu care este numai al celor doi, ca strămoși ai poporului lui Dumnezeu. Aventurile Sarei, care stârnește

în așa măsură dorințele unui faraon, apoi pe cele ale regelui Gherarului, Abimelek, încât aceștia o răpesc deși atinsese o vârstă destul de înaintată, par la fel de puțin credibile. Critica modernă tinde deci să considere istoricitatea personajelor ca pe un punct de plecare în jurul căruia s-a țesut legenda sub acțiunea unor factori diverși, în special de natură religioasă.

Hammurabi / 1755 î.Hr.

Moise / 1250 î.Hr

MORMÂNTUL PATRIARHILOR

După moartea Sarei, Avraam cumpără, pentru înmormântare, câmpul și grota lui Efron de la Makpela, în apropiere de Hebron, care a devenit mormântul familiei. Acolo au fost înmormântați Avraam, Isaac și Rebeca, Iacov și Lea. Sanctuarul datează din vremea lui Irod. Acest loc de cult evreiesc a fost apoi preluat de musulmani. Mormântul patriarhilor rămâne un subiect sensibil pentru comunitățile de musulmani și evrei, după cum a dovedit recent masacrul provocat de un colon evreu, Baruch Goldstein, la 25 februarie 1994, chiar în inima moscheii care se înalță deasupra mormântului.

-1800
cca

î.Hr

Avraam are viziunea lui Dumnezeu

Dumnezeu îi poruncește să părăsească Mesopotamia și să meargă în Canaan, făgăduindu-i că va fi tatăl unui „mare neam“.

CRONOLOGIE

Primele palate și începutul scrierii în Creta. Instalarea hitiților în Anatolia și a indo-europenilor în Iran.

cca
2000

Domnia lui Sesostris al III-lea în Egipt.

cca
1877-
1843

Domnia lui Samsi-adad I în Asiria.

cca
1813-
1781

Primele orașe-palat și începutul scrierii în China de Nord.

cca
1800

Avraam are viziunea lui Dumnezeu.

cca
1800

Domnia lui Hammurabi.

1792-
1750

Sfârșitul celei de-a XII-a dinastii și al Regatului Mijlociu în Egipt.

cca
1785

Codul lui Hammurabi.

cca
1755

Nașterea lui Isaac. Sfârșitul civilizației Indului.

cca
1750

Domnia regelui kasit Agum I.

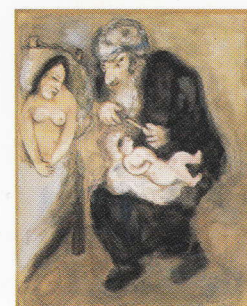
cca
1726-
1715

Fondarea dinastiei Shang în China.

cca
1722

Moartea lui Avraam.

cca
1700

Circumcizia – poruncă a lui Dumnezeu către Avraam, desen de Marc Chagall, 1931.

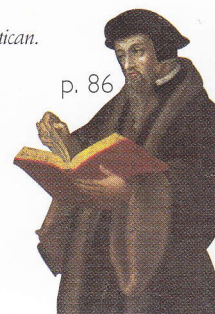
**PERSONALITĂȚI
CARE AU SCHIMBAT
ISTORIA LUMII**

De la Renaștere până la Iluminism

1492 — 1789

- ISABELA Catolica p. 10
- 1492 Recucerirea Granadei**
Isabela de Castilia și Ferdinand de Aragon intră în oras pe 6 ianuarie, marcând astfel sfârșitul prezenței musulmane în Spania, ce data din anul 711.
- Thomas de TORQUEMADA p. 12
- 1492 Expulzarea evreilor din Spania**
Pe 31 martie, la îndemnul lui Torquemada, Regii Catolici hotărăsc să-i izgonească din regat pe toți evreii.
- Cristofor COLUMB p. 14
- 1492 Columb descoperă America**
Crezând că a atins tărmlul Indiilor, navigatorul genovez pătrunde, pe 11 octombrie, pe cursurile de apă din San Salvador, una din Insulele Bahamas.
- Papa ALEXANDRU al VI-lea p. 18
- 1492 Alexandru al VI-lea este ales papă**
Succedându-i lui Inocențiu al VIII-lea, Rodrigo Borgia urcă în scaunul papal, dar pontificatul său avea să fie dominat de conflictele politice dintre statele italiene.
- MAXIMILIAN I p. 20
- 1493 Maximilian devine împărat**
Succedându-i tatălui său, Frederic al III-lea, Maximilian accede la tronul Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, consolidând astfel puterea Habsburgilor.
- RAFAEL p. 22
- 1508 Rafael sosește la Roma**
Papa Iuliu al II-lea îi încredințează decorarea camerelor din apartamentele sale de la Vatican.
- ERASM din Rotterdam p. 24
- 1511 Eliogiul nebuniei**
În această satiră la adresa falșilor savanți, Erasim cedează în fața singurei și veritabilei nebunii utile, cea a mesajului evanghelic.
- Niccoló MACHIAVELLI p. 28
- 1513 Redactarea Principelui**
Scriind această lucrare, publicată abia în 1532, Niccoló Machiavelli analizează modalitățile de cucerire și păstrare a puterii, revoluționând astfel gândirea politică.
- Albrecht DÜRER p. 32
- 1514 Melancolie**
Prin această gravură, Dürer realizează o alegorie a artistului, în care melancolia ia locul speranței de atingere a perfecțiunii.
- BAYARD p. 34
- 1515 Bătălia de la Marignano**
În seara de după luptă, Bayard, care a contribuit substanțial la cucerirea victoriei, îl face cavaler pe regele Francisc I.
- LEONARDO da Vinci p. 38
- 1516 Plecarea în Franța**
Ajuns la apogeul gloriei sale, Leonardo da Vinci onorează invitația regelui Francisc I și se instalează la conacul Cloux, în apropiere de Amboise.
- Martin LUTHER p. 42
- 1517 Cele 95 de teze de la Wittenberg**
Pe data de 31 octombrie, Luther afișează pe ușa bisericii din Wittenberg cele 95 de teze ale sale, îndreptate în principal împotriva indulgențelor. Era începutul Reformei.
- Frații BARBAROSSA p. 46
- 1518 Barbarossa se aliază cu otomanii**
După moartea fratelui său, Arudj, în bătălia de la Tlemcen, Chaired-din, noul „stăpân” al Algerului, se plasează sub protecția sultanului otoman Selim I.
- CAROL QUINTUL p. 48
- 1519 Carol este ales împărat**
Sub numele de Carol Quintul va domni asupra celui mai vast imperiu de la cel al lui Carol cel Mare.
- Jakob al II-lea FUGGER p. 54
- 1519 Finanțarea alegerii lui Carol Quintul**
Grație împrumuturilor obținute de la bancherii germani, Carol de Habsburg poate cumpăra voturile marilor electori, devenind astfel împărat.
- MONTEZUMA p. 56
- 1519 Montezuma îl primește pe Cortés la Tenochtitlan**
Considerându-i trimiși ai „șarpelui cu pene”, împăratul aztec deschide porțile capitalei sale în fața conchistadorilor spanioli.
- Hernán CORTÉS p. 58
- 1521 Cucerirea Tenochtitlanului**
După aproape cinci luni de asediu, orașul este cucerit pe data de 13 august. Victoria lui Cortés marchează sfârșitul Imperiului Aztec.
- Thomas MÜNTZER p. 62
- 1525 Moartea lui Müntzer**
Pe 15 mai, trupele principelui de Hessa zdrobesc armata țărănilor, condusă de Müntzer, acesta fiind executat în aceeași zi.
- SOLIMAN Magnificul p. 64
- 1526 Ocuparea Budei**
După victoria de la Mohacs asupra lui Ludovic al II-lea Jagello, Soliman Magnificul ocupă Buda și cucerește Ungaria.
- Francisco PIZARRO p. 68
- 1532 Capturarea Marelui Inca Atahualpa**
Pe 16 noiembrie, Francisco Pizarro îl capturează, în urma unei trădări, pe Marele Inca și cere o recompensă de 4 600 000 de ducati; un an mai târziu însă, îl execută.
- Jacques CARTIER p. 70
- 1534 Cartier debarcă în Canada**
O dată cu această expediție, francezii pătrund în Lumea Nouă.
- FRANCISC I p. 72
- 1534 Afacerea afișelor**
În noaptea de 17 spre 18 octombrie, pe ușa dormitorului lui Francisc I de la Amboise sunt lipite afișe critice la adresa cultului catolic.
- François RABELAIS p. 76
- 1534 Apare Gargantua**
La doi ani după Pantagruel, Rabelais publică, sub pseudonimul Alcofribas Nasier, un roman ce propovăduiește morala umanistă și se dovedește critic la adresa lumii ecleziastice.
- HENRIC al VIII-lea p. 80
- 1534 Actul de supremație**
Promulgat în luna noiembrie, acest act îl proclamă pe Henric al VIII-lea „cap” al Bisericii Angliei și prevede obligativitatea jurământului de fidelitate față de rege.
- MICHELANGELO p. 84
- 1536 Michelangelo începe pictarea Judecății de Apoi**
Timp de cinci ani, Michelangelo realizează această frescă monumentală pe zidul posterior al Capelei Sixtine de la Vatican.
- Jean CALVIN p. 86
- 1536 Instituția religiei creștine**
Publicată în latină, această lucrare în care Calvin pune bazele doctrinei sale va cunoaște un succes uriaș grație traducerii în limba franceză, în 1541.

Respect pe IGNATIU DE LOYOLA p. 90

1540 Fondarea Ordinului iezuiților
Prin bula Regimini Militantis Ecclesiae din 27 septembrie, papa Paul al III-lea aprobă statutul noului Ordin fondat de Ignatiu de Loyola.

Nicolaus COPERNIC p. 94

1543 Apare De revolutionibus
Publicată cu puțin timp înainte de moartea lui Copernic, lucrarea plasează Soarele în centrul Universului și declanșează o revoluție științifică de o uriașă însemnătate.

IVAN al IV-lea cel Groaznic p. 96

1547 Ungerea lui Ivan cel Groaznic
Renunțând la titlul de mare cneaz, Ivan al IV-lea se proclamă țar, ceea ce înseamnă „noul Cezar”, fiind uns de mitropolitul Moscovei, capul Bisericii Ortodoxe Ruse.

NOSTRADAMUS p. 100

1555 Editarea Centuriilor
Acest text profetic, scris într-un limbaj ermetic, îi asigură autorului gloria instantanee și o determină pe Caterina de Medici să-l invite alături de ea, la Curte.

FILIP al II-lea al Spaniei p. 102

1556 Filip al II-lea devine regele Spaniei
După abdicarea lui Carol Quintul, Filip, fiul său, îi succede la tronul Spaniei. Noul rege devine în scurt timp un zelos susținător al Contrareformei catolice.

ELISABETA I p. 106

1558 Încoronarea Elisabetei I
La moartea surorii sale Maria Tudor, Elisabeta își impune drepturile asupra coroanei Angliei și este unsă regină pe data de 17 noiembrie.

John KNOX p. 110

1560 Este redactată Mărturisirea de credință scoțiană
Prin intermediul acestui text, John Knox a contribuit din plin la instituirea presbiterianismului în țara sa.

AKBAR Marele Mogul p. 112

1561 Akbar exercită singur puterea
Akbar îl îndepărtează pe preceptorul său, Bairam han, care ținuse până atunci frâiele puterii.

TEREZA DE ÁVILA p. 116

1562 Reforma Ordinului Carmelit
Tereza fondează schitul Sfântul Iosif din Ávila și impune un ascetism riguros.

CATERINA de Medici p. 120

1572 Masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu
Acest tragic episod marchează eșecul politicii de toleranță duse de Caterina de Medici, pe care dușmanii au acuzat-o că ar fi fost inițiatorea măcelului.

IOAN al Crucii p. 124

1577 Redactarea Imnului spiritual
În închisoarea din Toledo, Sfântul Ioan al Crucii scrie Imn spiritual, mărturie a intensei sale experiențe mistice, în care poezia se îmbină cu religia.

Michel Eyquem de MONTAIGNE p. 126

1580 Primele două cărți ale Eseurilor
Punându-și rațiunea „la încercare” asupra celor mai diverse subiecte, Montaigne descoperă neputința omului de a afla adevărul și dreptatea.

ABBAS I cel Mare p. 128

1587 Abbas este proclamat șah
După abdicarea tatălui său, Muhammad, Abbas este numit șah de emirii turci din Khorasan.

HENRIC al III-lea p. 132

1589 Asasinarea lui Henric al III-lea
Pe data de 1 august, călugărul dominican Jacques Clément îl înjunghie mortal pe regele Franței. A doua zi, înainte de a-și da ultima suflare, Henric al III-lea îl desemnează ca succesor pe Henric de Navarra.

HENRIC al IV-lea p. 136

1593 Abjurarea lui Henric al IV-lea
Pe 25 iulie, în bazilica de la Saint-Denis, Henric de Navarra abjură solemn credința protestantă și intră în sânul Bisericii Catolice. De acum înainte, nimic nu mai împiedică încoronarea sa.

BORIS GODUNOV p. 140

1598 Boris Godunov este încoronat țar
Cei cinci sute de reprezentanți ai adunării stărilor îl alege țar pe data de 17 februarie.

William SHAKESPEARE p. 142

1598 Zadarnicele chinuri ale dragostei
Această comedie este prima piesă publicată sub numele Shakespeare.

IEYASU TOKUGAWA p. 146

1600 Bătălia de la Sekigahara
Victoria lui Ieyasu Tokugawa asupra celorlalți șefi militari japonezi marchează sfârșitul războaielor feudale în Japonia.

Miguel de CERVANTES p. 150

1605 Apare romanul Don Quijote
Dedicat ducelui de Bejar, acesta se bucură de un succes imediat.

Claudio MONTEVERDI p. 154

1607 Monteverdi compune Orfeo
Considerată ca fiind prima operă, Orfeo marchează un moment de răscruce în istoria muzicii occidentale.

RUDOLF al II-lea p. 156

1609 Scrisoarea de maiestate
Rudolf al II-lea acordă protestanților din Boemia și Silezia libertatea de cult și de conștiință.

LUDOVIC al XIII-lea p. 158

1617 Asasinarea lui Concini
Pe 24 aprilie, tânărul Ludovic al XIII-lea ordonă asasinarea favoritului Mariei de Medici, cel care conducea pe atunci afacerile statului. La șaisprezece ani, regele își guverna regatul.

Francis BACON p. 162

1620 Novum organum
Propunând noi principii logice, lucrarea lui Bacon oferă un sistem de clasificare a științelor și o metodă care aveau să influențeze profund gândirea filozofică a secolului al XVIII-lea.

RUBENS p. 164

1622 Istoria Mariei de Medici
Alcătuită din douăzeci și una de alegorii, seria îi este comandată lui Rubens de Maria de Medici pentru a decora o galerie din Palatul Luxemburg.

William HARVEY p. 166

1628 Teoria circulației sanguine
Harvey stabilește o nouă schemă a circulației sângelui, în care inima îndeplinește rolul unei pompe de aspirație și de presiune.

RICHELIEU p. 168

1630 Ziua Păcăliților
Pe data de 10 noiembrie, în vreme ce partizanii Mariei de Medici credeau că au obținut îndepărtarea cardinalului, Ludovic al XIII-lea îl confirmă pe Richelieu în funcția de ministru principal.

- 1632 **GUSTAV-ADOLF** p. 172
Respectivul meu bărbani și cărți
Bătălia de la Lützen
Pe 16 noiembrie, suedezii înfrâng trupele lui Wallenstein în apropiere de Leipzig, însă Gustav-Adolf își găsește moartea în cursul luptei, în fruntea cavaleriei sale.
- 1633 **GALILEI** p. 176
Procesul lui Galilei
Compărând în fața tribunalului Inchiziției, amenințat cu tortura, savantul este constrâns să-și abjure teoriile astronomice.
- 1634 **Albrecht von WALLENSTEIN** p. 180
Asasinarea lui Wallenstein
Demis de Ferdinand al II-lea de la comanda trupelor pentru complot cu dușmanul, Wallenstein este ucis de doi colonei din ordinul împăratului.
- 1635 **URBAN al VIII-lea** p. 182
Bernini realizează baldachinul din Bazilica Sf. Petru
Începută în 1624 la cererea papei Urban al VIII-lea, această capodoperă a artei baroce va fi finalizată unsprezece ani mai târziu.
- 1637 **René DESCARTES** p. 184
Apare Discurs asupra metodei
Publicând la Leyda, în franceză, Discurs asupra metodei pentru buna dirijare a rațiunii și căutarea adevărului în științe, Descartes pune bazele unui nou mod de a gândi.
- 1642 **Jules MAZARIN** p. 188
Mazarin devine ministru principal
Pe data de 5 decembrie, Ludovic al XIII-lea îl numește pe vechiul colaborator al lui Richelieu în fruntea Consiliului regal. De acum, Mazarin este cel care conduce destinele Franței.
- 1642 **REMBRANDT** p. 192
Rondul de noapte
Una dintre cele mai cunoscute lucrări ale lui Rembrandt, Rondul de noapte este remarcabil prin bogăția compoziției și efectele sale luminoase.
- 1643 **OLIVARES** p. 194
Dizgrația lui Olivares
Cedând în fața presiunilor aristocrației și a provinciilor care cer îndepărtarea favoritului, Filip al IV-lea îl demite pe Olivares.
- 1650 **CHRISTINA de Suedia** p. 196
Christina, „rege“ al Suediei
Începând să guverneze singură în 1644, Christina este încoronată „rege“ pentru a-și impune autoritatea în regat.
- 1653 **Oliver CROMWELL** p. 200
Cromwell devine „Lord Protector“
Beneficiind de puteri depline acordate de „Parlamentul Sfinților“, Cromwell impune în Anglia, până la moartea sa, o veritabilă diktatură religioasă.
- 1656 **VELÁZQUEZ** p. 204
Las Meninas
Lucrarea lui Velázquez redă o scenă din viața familiei regale prin intermediul unui joc complex al perspectivelor și al privirilor.
- 1657 **COMENIUS** p. 206
Apare Opera didactica
Prin publicarea operelor sale complete, Comenius pune bazele unei științe noi, pedagogia.
- 1661 **LUDOVIC al XIV-lea** p. 210
Începutul domniei personale a lui Ludovic al XIV-lea
Pe data de 10 martie, tânărul suveran reunește Consiliul și face publică intenția de a guverna singur, asumându-și astfel întreaga autoritate monarhică.
- 1662 **KANG-HSI** p. 216
Kang-hsi urcă pe tronul Chinei
După moartea tatălui său ucis de variolă, copilul în vârstă de opt ani devine al doilea împărat din dinastia Ching.
- 1664 **MOLIERE** p. 220
Tartuffe
Stârnind mânia reginei și a taberei ultracatolice, piesa prezentată la Versailles este imediat interzisă.
- Jean-Baptiste COLBERT p. 224
1665 Colbert este numit controlor general al Finanțelor
În urma acestei numiri, Colbert devine principalul ministru al lui Ludovic al XIV-lea.
- Jean de LA FONTAINE p. 228
1668 Prima culegere de Fabule
Inspirate din operele lui Esop, fabulele „puse în versuri“ îi sunt dedicate de La Fontaine Delfinului, fiul lui Ludovic al XIV-lea.
- Baruch SPINOZA p. 230
1670 Este publicat Tratatul teologico-politic
În această lucrare violent criticată, Spinoza fundamentează elementele criticii Bibliei.
- MOULAY ISMAIL p. 232
1672 Încoronarea lui Moulay Ismail
Odată ajuns pe tron, noul sultan își va consolida domnia și va transforma țara într-o importantă putere în bazinul occidental al Mediteranei.
- Antonie VAN LEEUWENHOEK p. 234
1676 Scrisoarea despre animalculi
În scrisorile sale, Van Leeuwenhoek își relatează numeroasele descoperiri în domeniul ființelor microscopice.
- Isaac NEWTON p. 236
1687 Publicarea Principiilor
În cadrul lucrării, Newton prezintă principiile mecanicii, pe baza cărora se va dezvolta ulterior această știință.
- John LOCKE p. 240
1690 Eseu asupra intelectului omenesc
În această lucrare, filozoful englez John Locke analizează originea și limitele cunoașterii, punând bazele empirismului modern.
- Sébastien Le Prestre de VAUBAN p. 242
1707 Apare Proiect al unei dijme regale
Publicată clandestin, această lucrare propunea ca impozitele să fie percepute în funcție de avere, nu pe criterii de rang și privilegii. Administrația regală a retras-o imediat de pe piață.
- PETRU cel Mare p. 246
1709 Victoria de la Poltava
Pe data de 4 iunie, Petru cel Mare înfrânge armata suedeză, care pierde în luptă 7 000 de soldați. Acest succes a consacrat triumful Rusiei, care devine astfel o mare putere europeană.
- Gottfried Wilhelm LEIBNIZ p. 250
1714 Este publicată Monadologia
În această lucrare publicată în franceză, Leibniz prezintă un sistem metafizic global, pe baza ideilor lui Descartes.

- John LAW p. 252
1718 Banca lui Law devine bancă de stat
În decembrie, banca administrată de John Law devine Bancă Regală. „Sistemul” lui Law se află la apogeul, pentru a ajunge în scurt timp la bancrută.
- Johann Sebastian BACH p. 256
1723 Bach este numit cantor la Leipzig
Bach primește acest post de la Școala Sfântul Toma în locul compozitorului Georg Philipp Telemann, care se prezentase inițial.
- Carl von LINNÉ p. 260
1735 Apare Systema naturae
Linné publică la Leyda lucrarea sa Sistemul naturii sau cele trei regnuri aranjate pe clase, ordine și genuri, care fundamentează științele naturale moderne.
- FREDERIC al II-lea de Prusia p. 262
1740 Frederic al II-lea devine regele Prusiei
La moartea tatălui său, Frederic-Wilhelm I, Frederic al II-lea preia tronul pe data de 31 mai și declanșează imediat o politică de cuceriri, invadând Silezia.
- LUDOVIC al XV-lea p. 266
1748 Tratatul de la Aix-la-Chapelle
Marcând sfârșitul războiului de succesiune la tronul Austriei, tratatul a constituit, pentru populația Franței, o înfrângere a regelui, transformându-l din „preaiubitul” în „detestatul” Ludovic al XV-lea.
- MARIA-TEREZA p. 270
1748 Tratatul de la Aix-la-Chapelle
Pe 18 octombrie este semnat tratatul de pace care pune capăt războiului de succesiune la tronul Austriei și permite Mariei-Tereza să-și consolideze poziția, în ciuda pierderii Sileziei.
- MONTESQUIEU p. 274
1748 Apare Spiritul legilor
În această lucrare, Montesquieu analizează raporturile dintre legi și ceea ce le determină: religia, clima, solul, moravurile etc.
- Denis DIDEROT p. 276
1751 Primul volum al Enciclopediei
Adresat unui număr de peste două mii de subscripitori, acest prim volum marchează începutul „aventurii” Enciclopediei, căreia Diderot îi va consacra douăzeci de ani din viață.
- Benjamin FRANKLIN p. 280
1754 Planul uniunii coloniilor
La Convenția de la Albany, Benjamin Franklin propune reluarea alianței cu irochezii și constituirea unui front comun împotriva francezilor. Acest plan marchează debutul unificării coloniilor americane.
- VOLTAIRE p. 282
1759 Candide
Ironizând optimismul filozofiei lui Leibniz și pesimismul creștin, această povestire filozofică a lui Voltaire înregistrează un succes răsunător.
- Jean-Jacques ROUSSEAU p. 286
1762 Contractul social
Rousseau descrie în această lucrare pactul dintre indivizi și societatea din care aceștia fac parte, fundamentul structurii politice.
- ECATERINA a II-a a Rusiei p. 290
1762 Ecaterina este proclamată țarină
Între 28 și 30 iunie, Ecaterina conduce o lovitură de stat împotriva soțului ei, asasinat la câteva zile după aceea.
- James COOK p. 274
1769 Explorarea Noii Zeelande
Plecat din Plymouth pe 25 august 1768, după ce dublează Capul Horn și face o escală în Tahiti, Cook navighează în largul coastelor Noii Zeelande, descoperind strâmtoarea care îi poartă astăzi numele.
- LUDOVIC al XVI-lea p. 296
1774 Încoronarea lui Ludovic al XVI-lea
La moartea lui Ludovic al XV-lea, pe data de 10 mai, îi succede la tron nepotul său, care își arată imediat intenția de a reforma monarhia.
- Anne Robert Jacques TURGOT p. 300
1776 Dizgrațierea lui Turgot
Pe 12 mai, ca urmare a ostilității Parlamentului, controlorul Finanțelor este nevoit să demisioneze, punând astfel capăt încercării de reformare a monarhiei franceze.
- Adam SMITH p. 302
1776 Avuția națiunilor, cercetare asupra naturii și cauzelor ei
În această lucrare, Adam Smith pune bazele economiei politice ca știință a avuției.
- IOSIF al II-lea p. 304
1780 Iosif al II-lea domnește singur
La moartea mamei sale, Maria-Tereza, împăratul are posibilitatea de a aplica un vast program de reforme.
- Immanuel KANT p. 306
1781 Critica rațiunii pure
În această lucrare, Kant readuce în discuție metafizica tradițională și elaborează una dintre operele majore ale filozofiei occidentale.
- Wolfgang Amadeus MOZART p. 308
1782 Răpirea din serai
Compusă de Mozart la vârsta de douăzeci și șase de ani, prima operă comică germană a cunoscut un succes fulgurator.
- MARIA ANTOANETA p. 312
1785 „Afacerea colierului”

Descumpănită de scandalul iscat, Maria Antoineta ordonă arestarea cardinalului de Rohan. Procesul și achitarea acestuia compromit definitiv imaginea reginei în ochii francezilor.
- Antoine LAVOISIER p. 314
1787 Crearea unei nomenclaturi chimice
Împreună cu Louis-Bernard Guyton de Morveau, Lavoisier creează o nomenclatură rațională, bazată pe noțiunea modernă de element chimic, ce va fi rapid adoptată de întreaga Europă.
- George WASHINGTON p. 316
1789 Washington este ales primul președinte al Statelor Unite
Erou al războiului pentru independență, patriot desăvârșit, Washington accede la cea mai înaltă funcție în stat, inaugurând astfel noua instituție americană.
- MIRABEAU p. 320
1789 Reuniunea Statelor Generale la Versailles
Ales deputat de Aix-en-Provence al stării a treia, Mirabeau se afirmă în scurt timp ca un orator de excepție și ca una dintre marile personalități ale revoluției.
- INDICE GENERAL p. 322

ISABELA

CATOLICA

Recucerirea Granadei, expulzarea evreilor, descoperirea Americii: 1492 a însemnat pentru Peninsula Iberică un an al realizărilor remarcabile, cele mai multe datorate politicii duse de Ferdinand de Aragon și, mai cu seamă, de Isabela de Castilia.

Împreună cu soțul său, Ferdinand de Aragon, Isabela Catolica s-a dedicat unificării religioase a statului, încheind Reconquista și expulzând evreii din Spania.
Lemn sculptat de Bigarny (1520–1521).

PROPRIETARĂ A STATULUI

Fiică a regelui Castiliei Juan al II-lea, Isabela accede la putere grație unei legi dinastice care permitea accesul fetelor la tron, încoronarea ei fiind facilitată și de slăbiciunea fratelui său vitreg, regele Henric al IV-lea, care cedează în fața puternicilor seniori ai regatului, dezmoștenind-o pe fiica sa în favoarea Isabelei. Delimitându-se de înclinațiile portugheze ale lui Henric al IV-lea, ea preferă să se alieze cu aragonezii prin intermediul căsătoriei cu Ferdinand de Aragon, în 1469; dacă unificarea este unica modalitate de a reda peninsulei forța sa de odinioară, trebuie să evite ca portughezii să pună stăpânire pe Castilia.

La Segovia, pe 13 decembrie 1474, în absența granzilor și fără a se consulta cu nimeni, nici măcar cu soțul ei, Isabela se proclamă „regină și proprietară a Castiliei”. Ca răspuns, regele Alfons al Portugaliei atacă în mai 1475 Castilia, atrăgând de partea sa nobilii ostili puterii regale. Isabela și Ferdinand ies însă victorioși din acest conflict.

În aceste condiții, Isabela are posibilitatea de a reorganiza statul, concretizând eforturile predecesorilor săi. În fiecare comună este înființată câte o unitate eficientă de miliție, *Santa Hermandad* (Sfânta Frație), menită să asigure ordinea socială. Justiția este la rândul său reorganizată sub direcția unei Înalte Curți de Justiție, iar orașele renunță la o parte din autonomia lor în favoarea guvernantorilor, *corregidores*.

Aristocrația își pierde parțial puterea detinută – politic în cadrul Consiliului regal și financiar prin anularea concesiunilor funciare.

ÎNCHEIEREA RECONQUISTEI

Pentru a-și consolida puterea oferind nobilimii o ocupație și entuziasmând populația, Isabela și Ferdinand decid să pună capăt Reconquistei. Pentru a încheia această luptă seculară a Spaniei creștine împotriva celei musulmane, a fost suficientă cucerirea emiratului Granadei. Cei zece ani de război împotriva unei țări slăbite și divizate au culminat cu înfrângerea Granadei în 1492. Pentru a-i răsplăti, papa Alexandru al VI-lea le conferă titlul de Regi Catolici, fapt care îi ridică la nivelul Regelui Preacreștin al Franței. Reconquista internă continuă prin adoptarea, pe 31 martie 1492, a deciziei de expulzare a tuturor evreilor din Spania, după un răgaz de patru luni. Hotărârea nu-i vizează pe *conversos*, evreii convertiți după persecuțiile antisemite din 1391, însă îi afectează indirect: convingși de nesinceritatea multora dintre ei, Regii Catolici decid – după instituirea Inchiziției în 1478 – să „curețe” societatea excludându-i pe toți necreștinii, acuzați că-i pervertesc pe *conversos*.

Drept urmare, evreii expulzați – între 50 000 și 100 000 – se refugiază în Portugalia, Flandra, Italia, Africa de Nord și Imperiul Otoman, unde vor fonda comunitățile sefarde din Orient. Statul spaniol astfel format are deci la bază unitatea religioasă, înlocuind „Spania celor trei religii” care luase ființă după invazia musulmană din 711. Evenimentul ilustrează și faptul că noul stat este unul autoritar.

○ MARE PUTERE EUROPEANĂ

Regii Catolici adoptă apoi o hotărâre ce avea să aibă consecințe nebănuite la vremea respectivă, finanțând planurile unui marinar genovez ce intenționa să stabilească o legătură directă cu Asia, peste Oceanul Atlantic. Rivalitatea cu Portugalia, sentimentul că înfrunchează voința divină, grație cuceririi Granadei, și totodată rațiunile de ordin financiar au constituit tot atâtea motive care l-au determinat să susțină material proiectul lui Cristofor Columb, deja refuzat de câteva ori. Restul istoriei este deja cunoscut și a

FERDINAND DE ARAGON

Soțul Isabelei

Ferdinand, rege al Aragonului și Castiliei, formează cu Isabela un cuplu indisolubil, atât ca simbolică (jugul și săgețile apar pe monumente și pe monede), cât și din punct de vedere al deciziilor adoptate (este dificil de atribuit unuia dintre ei hotărâri ca aceea de înființare a Inchiziției sau de expulzare a evreilor). Aragonul și Castilia rămân entități distincte, care formează o dublă monarhie, iar Ferdinand și Isabela nu-și asumă titlul de regi ai Spaniei. Această formulă originală este amenințată la moartea Isabelei, deoarece Ferdinand nu este decât rege al Aragonului. El determină cortesurile să declare incapacitatea de a governa a fiicei sale, Ioana Nebuna – incapacitate falsă, probabil. După o scurtă domnie a lui Filip cel Frumos, Ferdinand devine regent, pentru a lăsa apoi locul Habsburgilor.

devenit în scurt timp un atu diplomatic: după Bulele alexandrine din 1493, care acordau Regilor Catolici investitura papală asupra teritoriilor deja descoperite sau care urmau a fi descoperite, tratatul de la Tordesillas definește un compromis și o împărțire teritorială între Spania și Portugalia. Expansiunea spaniolă se orientează spre Africa de Nord, culminând cu ocuparea întregii coaste meridionale a Mediteranei, de la Melilla la Bejaia. În Europa, acțiunile diplomatice ale Regilor Catolici duc la o apropiere de Anglia și de Habsburgi. Franța este dușmanul lor comun, care amenință Spania în regiunea Pirineilor (prin Rousillon și Navarra) și deopotrivă în Italia (prin regatul Neapolelui). Spaniolii îi înfrâng pe francezi în Italia, grație unei armate puternice și extrem de bine organizate de Cordoba. De asemenea, sunt încheiate unele alianțe matrimoniale decisive, prin care Isabela devine bunica Mariei Tudor și a lui Carol Quintul. La moartea ei, în 1504, Spania intrase deja într-o eră nouă.

Cristofor Columb / 1492

Thomas de Torquemada / 1492

1492

Recucerirea Granadei

Isabela de Castilia și Ferdinand de Aragon intră în oraș pe 6 ianuarie, marcând astfel sfârșitul prezenței musulmane în Spania, ce data din anul 711.

CRONOLOGIE

- Nașterea Isabelei, pe 22 aprilie. **1451**
- Turcii cuceresc Constantinopolul. **1453**
- Moartea lui Juan al II-lea de Castilia; Henric al IV-lea, fratele vitreg al Isabelei, îi succede la tron. **1454**
- Juan al II-lea devine rege al Aragonului. **1458**
- Ludovic al XI-lea devine regele Franței. **1461**
- Căsătoria Isabelei cu Ferdinand. **1469**
- Moartea lui Henric al IV-lea de Castilia; Isabela se proclamă regină. **1474**
- Războiul cu Portugalia și război civil. **1475**
- Se înființează *Santa Hermandad*. **1476**
- Înființarea Inchiziției spaniole. **1478**
- Moare Juan al II-lea. Ferdinand, rege al Aragonului. **1479**
- Carol al VIII-lea este încoronat rege al Franței. **1483**
- Bartolomeu Dias atinge Capul Bunei Speranțe. **1488**
- Recucerirea Granadei.** Expulzarea evreilor. Prima călătorie a lui Cristofor Columb. Titlul de Regi Catolici. **1492**
- Tratatul de la Tordesillas. Melilla devine posesiune spaniolă. **1494**
- Dublă căsătorie a moștenitorilor Regilor Catolici cu Habsburgii. **1497**
- Ludovic al XII-lea devine regele Franței. **1498**
- Victorii împotriva francezilor în regatul Neapolelui, care devine, pentru două secole, posesiune aragoneză. **1503**
- Moartea Isabelei Catolice, pe 26 noiembrie. **1504**

**PERSONALITĂȚI
CARE AU SCHIMBAT
ISTORIA LUMII**

De la Revoluția Franceză până la începutul secolului XX

1789 — 1914

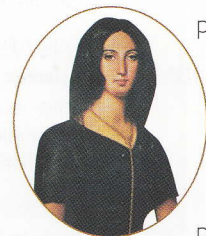

- PREFAȚĂ p. 9
- Emmanuel Joseph SIEYÈS p. 10
1789 Ce este starea a treia?
Redactat de Sieyès, acest pamflet este scânteia care declanșează Revoluția Franceză și îi asigură autorului său o popularitate uriașă.
- Olympe de GOUGES p. 12
1791 Este publicată Declarația drepturilor femeii și cetățenei
Redactat de Olympe de Gouges, acest text atribuie femeilor toate drepturile recunoscute bărbaților prin Declarația drepturilor omului și cetățeanului, din 1789, și pune bazele participării feminine la viața politică.
- Georges DANTON p. 14
1792 „Patria în pericol“
Danton organizează apărarea Franței în fața înaintării prusacilor.
- Jean-Paul MARAT p. 16
1793 Marat este asasinat de Charlotte Corday
Înjunghiat în baie de o tânără aristocrată care nu-i iertase arestarea girondinilor, „prietenuțului poporului“ devine pentru sancuțoti cel mai de seamă martir al libertății.
- Maximilien ROBESPIERRE p. 18
1793 Robespierre este ales în Comitetul Salvării Publice
Pe 27 iulie, îl înlocuiește pe Danton în cadrul acestui comitet, pe care îl va transforma curând într-un „guvern“ aflat în serviciul Terorii.
- Edward JENNER p. 22
1796 Prima vaccinare antivariolică
Edward Jenner inoculează unui copil de opt ani material dintr-o pustulă de vaccină și reușește astfel să îl protejeze împotriva variolei.
- Horatio NELSON p. 24
1798 Nelson strivește flota lui Bonaparte la Abukir
Obținută în urma unei încrâncenări eroice, această victorie strălucită asupra inamicului francez îl transformă pe Nelson într-un erou național.
- Thomas Robert MALTHUS p. 26
1798 Malthus publică Eseu asupra legii populației
Pentru a stăvilii pauperizarea societății britanice, Malthus sugerează limitarea voluntară a nașterilor.
- William PITT p. 28
1800 Pitt semnează Actul de Uniune
Punând capăt provizoriu revoltei irlandeze, Pitt realizează unirea Irlandei cu Marea Britanie.
- TOUSSAINT LOUVERTURE p. 30
1800 Toussaint devine guvernator general la Santo Domingo
Numit pe viață în această funcție, unifică insula sub propria-i conducere, aflându-se la apogeul puterii sale.
- Thomas JEFFERSON p. 32
1801 Jefferson la Casa Albă
Succedându-i lui John Adams, devine președinte al Statelor Unite pe 4 martie și adoptă o politică de conciliere între federaliști și partizanii drepturilor statelor.
- Ludwig van BEETHOVEN p. 36
1802 Beethoven află că surditatea sa este ireversibilă
Veritabilă plăcă turmăntă pentru cariera și viața sa, surditatea va deveni totală în 1819.
- NAPOLEON I p. 40
1804 Napoleon Bonaparte devine împărat al francezilor
Este încoronat de papa Pius al VII-lea la Notre-Dame din Paris sub numele de Napoleon I.
- MEHMET ALI p. 46
1805 Mehmet Ali devine vicerege al Egiptului
Pe 9 iulie, presat de ulemale, sultanul otoman îi încredințează guvernarea Egiptului lui Mehmet Ali, care începe reformarea profundă a țării.
- Johann Wolfgang von GOETHE p. 50
1806 Faust
Goethe publică prima parte a poemului său dramatic, care îi aduce consacrația în Germania.
- Friedrich HEGEL p. 56
1807 Fenomenologia spiritului
În această lucrare, Hegel expune bazele sistemului său de gândire și trasează itinerarul dialectic al conștiinței spre „cunoașterea absolută“.
- FAMILIA ROTHSCHILD p. 60
1811 James se stabilește la Paris
Fondând ramura franceză a familiei Rothschild, el va finanța Restaurația și va deveni unul dintre „motoarele“ dezvoltării industriale în Franța.
- Charles Maurice de TALLEYRAND p. 62
1814 Căderea lui Napoleon
Formând, la cererea aliaților, un guvern provizoriu, Talleyrand obține proclamarea în Senat a înlăturării lui Napoleon.
- George STEPHENSON p. 64
1814 Blücher este prezentată publicului
Pusă la punct de George Stephenson, această locomotivă cu abur putea tracta o sarcină de 30 de tone.
- Francisco de GOYA p. 66
1814 Goya pictează tabloul Tres de mayo
Pentru a cinsti rezistența spaniolă în fața lui Napoleon, pictorul a realizat un tablou care marchează o schimbare de stil în pictura europeană.
- Klemens METTERNICH p. 70
1815 Congresul de la Viena
Animat de Metternich, congresul de la Viena trasează harta Europei pe baza principiilor monarhice, ignorând revendicările naționaliste.
- Arthur Wellesley, duce de WELLINGTON p. 74
1815 Bătălia de la Waterloo
Comandant al trupelor anglo-olandeze, Wellington îl înfrânge pe Napoleon la Waterloo, punând astfel capăt pentru totdeauna carierei „Micului caporal“.
- LUDOVIC AL XVIII-LEA p. 76
1815 A doua Restaurație
După cele o sută de zile și a doua abdicare a lui Napoleon, Ludovic al XVIII-lea, care se refugiase la Gand, revine în Franța grație susținerii lui Wellington și a intrigilor lui Fouché.
- François GUIZOT p. 78
1816 Despre guvernarea reprezentativă și despre starea actuală a Franței
Prin publicarea acestei lucrări, Guizot se afirmă ca model de gândire pentru „doctrinari“, partizani ai monarhiei constituționale.

- 1819** James WATT
Moartea lui James Watt p. 80
Realizator al unei mașini cu abur utilizabile industrial, Watt a transformat radical mijloacele de producție și a impulsat revoluția industrială.
- 1820** André Marie AMPÈRE p. 82
Studii asupra electromagnetismului
Ampère enunță legea care stabilește relația dintre câmpul magnetic și curentul electric care îl creează.
- 1822** Jean-François CHAMPOLLION p. 84
Champollion descifrează hieroglifele
Prin studiile sale asupra pietrei de la Rosetta, Champollion deschide calea egiptologiei.
- 1822** Simón BOLÍVAR p. 86
Bolívar fondează Republica Marea Cumbie
Numit președinte, El Libertador conduce un stat vast, care se întinde din Peru până la gurile fluviului Orinoco.
- 1823** James MONROE p. 90
Proclamarea „Doctrinei Monroe“
Într-un discurs în fața Congresului, James Monroe condamnă orice intervenție europeană pe continentul american, pe care-l plasează astfel în întregime sub influența Statelor Unite.
- 1824** George Gordon BYRON p. 94
Moartea lui Byron
Doborât de boală pe când lupta alături de greci pentru independența acestora, Byron se stinge la Missolonghi și devine un arhetip al eroului romantic.
- 1825** SAINT-SIMON p. 96
Noul creștinism
Saint-Simon expune în această lucrare morala noii sale societăți industriale și dezvoltă o utopie care precedă apariția socialismului.
- 1826** Auguste COMTE p. 100
Primul curs de filozofie pozitivă
Lucrarea, publicată la scurt timp după susținerea primului curs, facilitează răspândirea doctrinei lui Comte.
- 1826** Joseph Nicéphore NIÉPCE p. 104
Prima fotografie
Expunând timp de opt ore o placă de staniu acoperită cu bitum de Iudeea, Nicéphore Niépce obține prima fotografie cunoscută, o vedere luată din casa familiei sale.
- 1828** Franz SCHUBERT p. 106
Concertul de la Viena
La treizeci și unu de ani, Franz Schubert dirijează la Viena primul și singurul concert public cu compoziții care îi aparțin.
- 1830** Victor HUGO p. 108
„Bătălia de la Hernani“
La premiera piesei lui Victor Hugo are loc o confruntare între tinerii romantici și adversarii lor.
- 1830** LA FAYETTE p. 112
„Cele trei zile glorioase“ alungă Bourbonii de pe tronul Franței
În balconul Primăriei pariziene, La Fayette îi înmânează lui Ludovic-Filip, noul rege al francezilor, drapelul tricolor.
- 1830** LUDOVIC-FILIP I p. 114
Ludovic-Filip I devine rege al francezilor
După revoluția din iulie și abdicarea lui Carol al X-lea, ducele de Orléans este proclamat „rege al francezilor“ pe 7 august, marcând astfel începutul monarhiei din iulie.

- 1831** LEOPOLD I p. 116
Leopold devine rege al Belgiei
Pe 4 iunie, Congresul Național îl alege cu 152 de voturi din 169 pe prințul de Saxa-Coburg ca rege al noului stat belgian.
- 1832** George SAND p. 118
Indiana
Provocând scandal prin atacul la adresa căsătoriei, romanul este primul pe care Aurore Dupin îl publică sub pseudonimul George Sand.
- 1835** Hans Christian ANDERSEN p. 122
Andersen publică prima sa culegere de povești
Succesul este imediat și Andersen va publica în fiecare an un nou volum.
- 1835** Alexis de TOCQUEVILLE p. 126
Democrația în America
Alexis de Tocqueville publică primele două volume ale lucrării sale, în care analizează instituțiile și modul de funcționare a democrației în Statele Unite.
- 1836** DAVY CROCKETT p. 130
Fortul Alamo
După treisprezece zile de rezistență, Davy Crockett și ceilalți voluntari texani mor sub gloanțele armatei mexicane.
- 1838** Charles DICKENS p. 132
Oliver Twist
Apărut în presă în foileton, romanul îi asigură autorului său o celebritate imediată.
- 1840** Pierre Joseph PROUDHON p. 136
Ce este proprietatea?
Lucrarea în care Proudhon afirmă că „proprietatea este furt“ provoacă un adevărat scandal și înregistrează un puternic ecou în cadrul mișcării muncitorești.
- 1843** ABD EL-KADER p. 140
Cucerirea așezării de corturi a lui Abd el-Kader
Lipsit de tabăra și de bunurile sale, emirul este nevoit să fugă în Maroc.
- 1848** Karl MARX p. 142
Manifestul Partidului Comunist
Karl Marx și Friedrich Engels publică Manifestul, care avea să pună bazele unei noi concepții politice și ale unui program de acțiune pentru mișcarea muncitorească.
- 1848** Lajos KOSSUTH p. 148
Maghiarii se revoltă împotriva Coroanei Habsburgilor
Principala artizan al acestei revoluții, Lajos Kossuth conduce Comitetul de Apărare Națională care încearcă zadarnic să se opună armatei austriece.
- 1848** FRANZ JOSEPH I p. 150
Franz Joseph devine împărat
Pe 2 decembrie, Ferdinand I abdică, cedând tronul nepotului său.
- 1851** NAPOLEON AL III-LEA p. 154
Lovitura de stat din 2 decembrie
Această lovitură de forță în ziua aniversării a bătăliei de la Austerlitz îi permite lui Ludovic Napoleon să dizolve Adunarea Legislativă – prefigurare a viitorului titlu imperial.

- Respect pentru oameni și cărți
- 1853 Giuseppe VERDI p. 158
Trubadurul
Reprezentată la Roma, opera înregistrează un succes răsunător și îi aduce lui Giuseppe Verdi o popularitate niciodată dezmășită în anii care au urmat.
- Benito JUÁREZ GARCÍA p. 162
1855 **Legea Juárez**
În noiembrie, ministrul de Justiție impune adoptarea unei legi care suprimă tribunalele militare și ecleziastice, aceasta fiind prima reformă importantă a liberalilor.
- Henri DUNANT p. 164
1859 **Bătălia de la Solferino**
În fața măcelului de pe câmpul de luptă, Henri Dunant are ideea fondării unei organizații de ajutorare a răniților din războaie.
- Charles DARWIN p. 166
1859 **Este publicată Originea speciilor**
În această lucrare, Darwin formulează teoria evoluției, bulversând cunoștințele științifice ale epocii.
- Giuseppe GARIBALDI p. 170
1860 **Expediția celor o mie**
În fruntea unui detașament format dintr-o mie de Cămăși Roșii, Garibaldi cucerește regatul Neapolelui, etapă decisivă pentru realizarea unității italiene.
- ALEXANDRU AL II-LEA p. 172
1861 **Desființarea iobăgiei**
47 de milioane de iobagi ruși obțin libertatea personală și un petic de pământ pe care trebuie să-l cumpere de la foștii lor stăpâni.
- Camillo CAVOUR p. 176
1861 **Proclamarea regatului Italiei**
Alipirea Neapolelui, a Umbriei și a ducatului Marche consfințește realizarea unității italiene.
- Abraham LINCOLN p. 180
1861 **Începe războiul de secesiune**
Alegerea la Președinția Statelor Unite a lui Lincoln, adversar al sclaviei, provoacă secesiunea statelor din sud care, pe 12 aprilie, atacă fortul Sumter.
- PIUS AL IX-LEA p. 184
1864 **Quanta cura și Syllabus**
Publicând aceste două texte, Pius al IX-lea critică în primul rând liberalismul, denunțând evoluția societății moderne, și susține conservatismul religios și social.
- John MUIR p. 186
1864 **Valea Yosemite este declarată zonă protejată**
Acesta este punctul de pornire în crearea parcurilor naționale, ideal cărui John Muir i-a dedicat întreaga sa viață.
- Claude BERNARD p. 190
1865 **Introducere în studiul medicinei experimentale**
În această lucrare, Claude Bernard definește principiile fundamentale ale cercetării științifice.
- Lewis CARROLL p. 192
1865 **Este publicată Alice în Țara Minunilor**
Creată de Lewis Carroll pentru „prietena sa copil” Alice Liddell, cartea devine în scurt timp un titlu clasic al literaturii pentru copii.
- Gregor MENDEL p. 194
1865 **Mendel enunță legile eredității**
În fața Asociației pentru Științe Naturale din Brünn, Mendel susține două expozeuri prin care pune bazele geneticii.
- Fiodor Mihailovici DOSTOIEVSKI p. 196
1866 **Crimă și pedeapsă**
O dată cu acest roman ce sondează străfundurile sufletului omenesc, Dostoievski atinge maturitatea stilului său literar.
- Alfred NOBEL p. 200
1867 **Alfred Nobel inventează dinamita**
Mult mai sigur decât periculoasa nitroglicerină, acest exploziv avea să fie intens utilizat în industrie și mai cu seamă în domeniul militar.
- MUTSUHITO, zis MEIJI TENNO p. 202
1868 **Începutul erei Meiji**
Pe 3 ianuarie, împăratul Mutsuhito, încoronat cu un an în urmă, proclamă începutul unei noi ere, prin care Japonia intră în epoca modernă.
- Mihail BAKUNIN p. 206
1868 **Bakunin aderă la AIM**
Bakunin se alătură astfel Internaționalei I în ciuda ostilității manifestate de Marx, care patru ani mai târziu obține excluderea lui din mișcare.
- Juan PRIM Y PRATS p. 210
1868 **Isabela a II-a este detronată**
După câteva tentative eșuate, Prim y Prats conduce spre victorie revoluția glorioasă care o alungă pe Isabela a II-a de pe tronul Spaniei.
- William Ewart GLADSTONE p. 214
1868 **Gladstone devine prim-ministru**
Printr-o serie de măsuri democratice, a zdruncinat tradițiile și a transformat societatea britanică.
- Leon GAMBETTA p. 216
1869 **Gambetta devine deputat**
În alegerile legislative din mai-iunie, Gambetta este ales atât la Marsilia, cât și în Paris. Programul său, prezentat în circumscripția Belleville din capitală, va servi ca bază de plecare pentru radicali.
- Ferdinand de LESSEPS p. 220
1869 **Inaugurarea Canalului de Suez**
Între 17 și 20 noiembrie, un șir de vase la bordul cărora se află, printre alții, împărăteasa Eugénie, străbate canalul construit de Ferdinand de Lesseps pentru a lega Marea Roșie de Mediterana.
- Lev TOLSTOI p. 224
1869 **Tolstoi încheie Război și pace**
Vastă frescă istorică ce aduce în scenă o sută de personaje pe fondul războaielor napoleoniene, romanul se impune de la bun început ca o capodoperă a literaturii universale.
- Otto von BISMARCK p. 228
1871 **Bismarck devine cancelar al imperiului**
Ocupând acest post până în 1890, Bismarck conferă Germaniei unitatea și forța mult dorite.
- Adolphe THIERS p. 234
1871 **Thiers devine șef al guvernului provizoriu**
Numit în funcție pe 12 februarie, conduce convorbirile de pace cu Prusia și inițiază lupta împotriva comunarilor.
- LOUISE MICHEL p. 236
1871 **Comuna din Paris**
Pe 18 martie debutează Comuna din Paris, la care Louise Michel participă activ, afirmându-se ca una dintre cele mai fervente militante.

- Claude MONET p. 238
1872 Impresie, răsărit de soare
 Prezentat în cadrul unei expoziții colective în 1874, tabloul lui Monet i-a sugerat unui critic termenul „impresionism”, care avea să devină consacrat.
- CIXI p. 242
1875 Cixi devine împărăteasă moștenitoare
 La moartea împăratului Tongzhi, Cixi îl impune ca moștenitor al tronului pe nepotul său Guangxu, în vârstă de patru ani, și împarte regenta cu sora sa și cu împărăteasa Ci'an.
- SITTING BULL p. 244
1876 Little Big Horn
 Pe 25 iunie, triburile Sioux conduse de Sitting Bull zdrobesc trupele locotenent-colonelului Custer, formate din 200 de cavaleriști.
- VICTORIA I p. 248
1876 Victoria devine împărăteasă a Indiei
 Aflată în fruntea unui imperiu urias, Victoria guvernează asupra unui sfert din omenire.
- Richard WAGNER p. 254
1876 Primul festival de la Bayreuth
 Wagner asistă la prima reprezentare cu tetralogia Inelul Nibelungilor în teatrul special construit pentru operele sale.
- Thomas EDISON p. 258
1878 Inventarea becului cu incandescență
 Grație acestei invenții mai economice decât lampa cu arc electric, Edison deschide calea iluminatului electric.
- Jules FERRY p. 260
1881 Gratuitatea învățământului primar
 Președinte al Consiliului, Jules Ferry inițiază prin această lege amplul proiect al învățământului obligatoriu, gratuit și laic.
- Friedrich NIETZSCHE p. 264
1885 Așa grăit-a Zarathustra
 În această lucrare, Nietzsche expune toate temele esențiale ale gândirii sale, afirmând în primul rând moartea lui Dumnezeu și apariția supraomului.
- Louis PASTEUR p. 268
1885 Primul vaccin împotriva turbării
 Administrând cu succes vaccinul unui copil, Pasteur face un mare pas înainte, în numele întregii omeniri.
- GERONIMO p. 272
1886 Geronimo se predă armatei americane
 După ce a fugit de două ori din rezervația San Carlos, ultimul mare șef de trib apăsă depune armele definitiv.
- WILHELM AL II-LEA p. 274
1888 Wilhelm al II-lea devine rege al Prusiei și împărat al Germaniei
 La moartea tatălui său, Frederic al III-lea, survenită pe 15 iunie, Wilhelm al II-lea preia tronul Prusiei și pe cel al Germaniei.
- Vincent VAN GOGH p. 276
1888 Van Gogh se mută la Arles
 Fascinat de lumina sudului, pictorul și-a dat seama de importanța culorii în transpunerea pe pânză a profunzimilor conștiinței umane.
- Gustave EIFFEL p. 280
1889 Inaugurarea Turnului Eiffel
 Ridicat de Gustave Eiffel pe Câmpul lui Marte cu ocazia Expoziției Universale, turnul va deveni cel mai vizitat monument al Parisului.
- BEHANZIN p. 282
1889 Behanzin devine regele statului Dahomey
 Succedându-i lui Glele, Kondo își ia numele Behanzin și se lansează într-un război din ce în ce mai deschis împotriva coloniștilor francezi.
- Jean JAURÈS p. 284
1893 Jaurès este ales deputat de Carmaux
 Jaurès, candidat socialist, îl devansează pe marchizul de Soulages datorită voturilor acordate de mineri.
- NICOLAE AL II-LEA p. 288
1894 Nicolae al II-lea devine țar al Rusiei
 La moartea lui Alexandru al III-lea, pe 1 noiembrie, Nicolae al II-lea urcă pe tron și își afirmă intenția de a menține autocrația.
- Wilhelm Conrad RÖNTGEN p. 292
1895 Wilhelm Röntgen descoperă razele X
 Lucrările sale permit apariția radiografiei și contribuie la descoperirea radioactivității.
- Auguste și Louis LUMIÈRE p. 294
1895 Nașterea cinematografului
 Pe 28 decembrie, la Grand Café din Bulevardul Capucinilor, în Paris, frații Lumière prezintă publicului pentru prima dată noua invenție. Succesul este imediat.
- Theodor HERZL p. 298
1897 Congresul de la Basel
 Primul congres mondial al evreilor este organizat sub conducerea lui Theodor Herzl.
- Émile ZOLA p. 300
1898 Zola publică J'accuse
 Articolul apărut în Aurora dă semnalul campaniei în favoarea revizuirii procesului Dreyfus și îi atrage scriitorului condamnarea la un an de închisoare.
- Rosa LUXEMBURG p. 302
1898 Rosa Luxemburg intră în Partidul Social-Democrat German
 Obținând naționalitatea germană printr-o căsătorie de conveniență, aderă la SPD și, membră a aripii de stânga, susține revoluția, opunându-se curentului reformist.
- Pierre și Marie CURIE p. 306
1898 Descoperirea radiului
 Pierre și Marie Curie reușesc să izoleze radiul pornind de la peblendă, un minereu de uraniu.
- Henry FORD p. 310
1908 Lansarea automobilului Ford T
 Scos pe piață în octombrie, acest nou automobil, rudimentar, dar fiabil, vândut la prețul de 825 de dolari, se bucură de un succes imediat, îndeosebi printre fermieri.
- Louis BLÉRIOT p. 314
1909 Blériot traversează în zbor Canalul Mânecii
 La bordul aparatului Blériot XI, străbate în 37 de minute cei 33,7 km dintre Calais și Dover.
- Roald AMUNDSEN p. 316
1911 Amundsen atinge Polul Sud geografic
 La finalul unei expediții de aproape două luni, în condiții extrem de grele, Amundsen amplasează pe 14 decembrie 1911 drapelul norvegian la Polul Sud.
- SUN IAT-SEN p. 318
1912 Prima republică chineză
 Ultimul împărat din dinastia manciuriană, Pu'i, abdică și Sun Iat-sen devine pe 1 ianuarie președintele primei republici chineze.
- INDICE p. 322

SIEYÈS

Emmanuel Joseph Sieyès este unul dintre personajele marcante ale Revoluției Franceze. Autor al unui celebru pamflet, a contribuit în mod activ în 1789 la declanșarea mișcării revoluționare, căreia i-a pus capăt zece ani mai târziu, pentru a-i încredința puterea lui Bonaparte.

ABATE FĂRĂ VOIE

Născut într-o familie burgheză din Fréjus, pe 3 mai 1748, Emmanuel Joseph Sieyès visa la o carieră militară, însă tatăl său a hotărât altfel, alegând pentru el sutana ecleziastică. Devenit preot, este numit, grație relațiilor tatălui său, în 1775, secretar al episcopului de Tréguier, L.B. de Lubersac, și apoi vicar general și canonic, exercitându-și aceste funcții la Chartres.

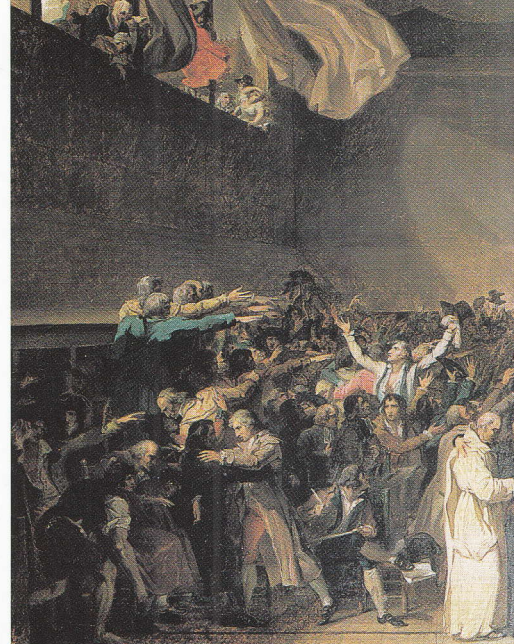
Adaptându-se la o carieră ecleziastică pe care nu el și-o alesese, abatele Sieyès devine francmason și frecventează mediile liberale. Calitățile sale intelectuale îi asigură un bun renume și, în 1788, este ales deputat al clerului în adunarea provincială din Orléanais.

În același an, pe când se pregătea reuniunea Statelor Generale, Sieyès publică *Idei asupra mijloacelor de execuție de care vor putea dispune reprezentanții Franței în 1789 și Eseu despre privilegii*, care îi aduc celebritatea. Dar un pamflet mai virulent decât acestea avea să înregistreze un succes fulminant, facilitând izbucnirea revoluției care mocnea.

CE ESTE STAREA A TREIA?

Disprețuind nobilimea și privilegiile acesteia, Sieyès nu și-a ascuns niciodată aversiunea față de clasa socială din care nu făcea parte. În ianuarie 1789, noul pamflet pe care

◀ Sieyès în costumul de gală al Directoratului. Critic aspru al „castei inutile” care este aristocrația, el a fost printre primii care au solicitat abolirea privilegiilor acesteia.

îl publică, numit *Ce este starea a treia?*, cade ca o bombă. Primele rânduri sunt ilustrative: „Ce este starea a treia? Totul. Ce a fost ea până acum pe scena politică? Nimic. Ce vrea ea? Să fie ceva.” Într-un stil incisiv, abatele face dovada imensei sale uri față de o aristocrație care nu este altceva decât „o castă inutilă [...] străină de națiune prin trândăvia sa”. Ieșit din anonim, abatele Sieyès devine un fel de erou al stării a treia, astfel că în Paris admiratorii îl îndeamnă să accepte alegerea ca reprezentant al lor în Adunarea Statelor Generale. Va fi al patruzecilea și ultimul ales al stării a treia la Paris.

În evenimentele care încep să se precipite, abatele va juca un rol de prim rang, alături de Mirabeau, Bailly sau Breton Le Chapelier. Împreună cu ei, îi va convinge pe reprezentanții stării a treia să se constituie în Adunare Națională, pe 17 iunie. Trei zile mai târziu, în Sala Jocului, redactează jurământul prin care aceștia se angajează să nu dizolve adunarea „până când Constituția regatului nu va fi adoptată și statuată pe baze solide”. Favorabil unei monarhii constituționale, Sieyès este de părere că aceasta va putea fi instaurată curând.

În cursul nopții de 4 august, el propune zadarnic acordarea unei indemnizații nobilimii, căreia îi sunt anulate privilegiile. Dar deputații stării a treia nu-l ascultă: „Vor să fie liberi, însă nu știu să fie corecți”, scrie el cu amărăciune.

Revoluția începuse și Sieyès trebuie să se plece în fața celorlalți. Fuga regelui și

◀ *Jurământul din Sala Jocului*, tablou de J.L. David. Sieyès i-a convins pe deputații stării a treia să se constituie în Adunare Națională pe 17 iunie 1789. Cei douăzeci jură să nu dizolve adunarea înainte de adoptarea unei Constituții.

avea să fie un tânăr general aureolat de succesele militare înregistrate în Italia și Egipt: Napoleon Bonaparte, a cărui lovitură de stat din 18 brumar o susține.

O dată cu instalarea la putere a acestuia însă, planurile fostului abate cu privire la noua Constituție se spulberă definitiv, iar sarcinile onorifice care îi sunt încredințate constituie o slabă consolare. Nevoit să se autoexileze după prăbușirea imperiului, Sieyès nu va mai reveni în Franța decât în 1830. Șase ani mai târziu se stinge la Paris, respectat și admirat ca unul dintre marii gânditori ai unei revoluții care și-a atins scopurile.

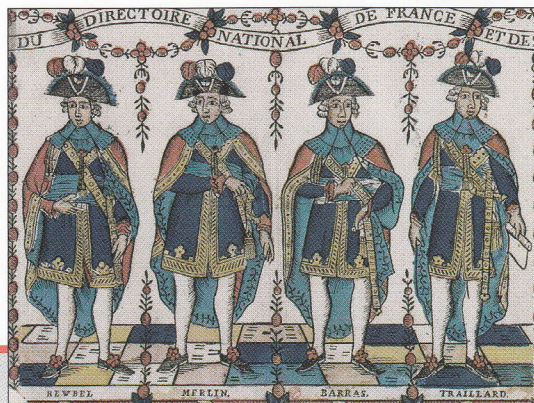
Mirabeau / 1789

Georges Danton / 1792

Maximilien Robespierre / 1793

Napoleon I / 1804

▼ Membrii primului Directorat, reuniți într-un organism executiv colegial pentru a elimina orice formă de putere personală. Una dintre principalele dificultăți cu care s-a confruntat Directoratul a fost riscul contrarevoluției.

este instigatorul loviturii de stat a lui Napoleon Bonaparte, din 18 brumar (9 noiembrie 1799). Directoratul este înlocuit de trei consuli. Rezultatele sale nu sunt însă pe de-a întregul negative: redresarea economiei prin crearea unor organisme comerciale, dezvoltarea industriei, fondarea unor instituții durabile, precum Școala Normală, Conservatorul Național de Arte și Meserii, sau Școala Centrală de Lucrări Publice, viitoarea Școală Politehnică.

Ce este starea a treia?

Redactat de Sieyès, acest pamflet este scânteia care declanșează Revoluția Franceză și îi asigură autorului său o popularitate uriașă.

CRONOLOGIE

Nașterea lui Emmanuel Joseph Sieyès la Frèjus, pe 3 mai.

Ales deputat al adunării provinciale din Orléanais, Sieyès publică *Eseu despre privilegiu*.

Ce este starea a treia?

Reprezentant al stării a treia în cadrul Statelor Generale, Sieyès le propune deputaților să se constituie în Adunare Națională și redactează jurământul din Sala Jocului.

Sieyès votează pentru executarea regelui. Renunță la preoție.

Membru al Comitetului Salvării Publice și apoi președinte al Convenției.

Este deputat al Consiliului Celor Cinci Sute și apoi președinte, după 18 fructidor, anul V.

Ambasador în Prusia.

Face parte din Directorat. Lovitura de stat a lui Bonaparte, în 18 brumar.

Sieyès devine membru al Academiei Franceze.

Este numit conte al imperiului.

Se refugiază la Bruxelles, proscris ca regicid.

Revine în Franța.

Sieyès moare la Paris, pe 20 iunie.

1748

1788

1789

1793

1795

1797

1798

1799

1803

1809

1815

1830

1836

DIRECTORATUL

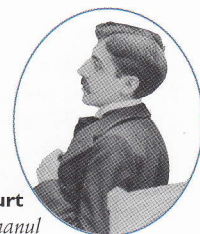
Înlocuind în octombrie 1795 Convenția thermidoriană, Directoratul a fost guvernul de tranziție între revoluție și imperiu. Urmărind instaurarea „Republicii celor mai buni“ pentru a desăvârși revoluția, Directoratul este format din cinci directori numiți de Consiliul Celor Cinci Sute și de Consiliul Celor Vechi. Din cauza crizei economice și a războiului, organismul izbuteste cu greu să impună un regim stabil și curând prinde contur ideea unui executiv forte. Sieyès

**PERSONALITĂȚI
CARE AU SCHIMBAT
ISTORIA LUMII**

**De la primul război mondial
până în prezent**

1914 – până în prezent

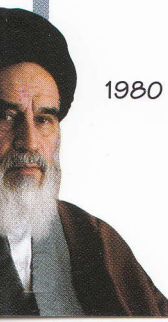
- PREFAȚĂ p. 9
- Charlie CHAPLIN p. 10
- 1914 **Crearea personajului Charlot**
În Charlot e mulțumit de sine, *Charlie Chaplin* dă viață acestui personaj – vagabondul – care cunoaște imediat un succes răsunător.
- LAWRENCE AL ARABIEI p. 14
- 1916 **Lawrence îl întâlnește pe Faysal**
La 16 octombrie, T.E. Lawrence ajunge la Djedda și își oferă sprijinul fiului șerifului de Mecca. Este începutul epopeii lui „Lawrence al Arabiei”.
- Giovanni AGNELLI p. 16
- 1916 **Construirea sediului Fiat de la Lingotto**
Firmă întemeiată și condusă mai bine de douăzeci de ani de Giovanni Agnelli, Fiat s-a impus rapid drept una dintre primele întreprinderi italiene.
- Albert EINSTEIN p. 18
- 1916 **Teoria relativității generale**
Punând în discuție principiile fizicii clasice, Einstein formulează teoria relativității generale, care consideră gravitația ca o deformare a continuității spațiu-timp.
- David LLOYD GEORGE p. 22
- 1916 **Lloyd George devine prim-ministru**
Punându-și toată energia în slujba efortului de război, își conduce țara la victorie cu eficiență și fermitate.
- Thomas WOODROW WILSON p. 24
- 1917 **Intrarea Statelor Unite ale Americii în război**
Thomas Woodrow Wilson își angajează țara în primul război mondial de partea Aliaților.
- Lev TROȚKI p. 28
- 1917 **Troțki este ales președinte al sovietului din Petrograd**
Revenit în Rusia cu câteva luni mai înainte, se alătură bolșevicilor și conduce Revoluția din Octombrie la Petrograd.
- Vladimir Ilici Ulianov, zis LENIN p. 32
- 1917 **Revoluția din Octombrie**
În noaptea de 24 spre 25 octombrie, bolșevicii ocupă punctele strategice din Petrograd. A doua zi, congresul sovietelor recunoaște guvernul lui Lenin.
- Georges CLEMENCEAU p. 36
- 1917 **Declarații tranșante**
Numit președinte al Consiliului de Miniștri pe 16 noiembrie, Clemenceau este hotărât să continue luptele până la victoria finală.
- Igor STRAVINSKI p. 40
- 1918 **Povestea soldatului**
Prima compoziție în care Stravinski integrează elemente de jazz, această lucrare va influența puternic muzica epocii.
- Emmeline Goulden PANKHURST p. 42
- 1918 **Marea Britanie acordă drept de vot femeilor**
Personalitate marcantă a mișcării feministe, Emmeline Pankhurst a militat toată viața pentru egalitatea politică a bărbaților și femeilor.
- Emiliano ZAPATA p. 44
- 1919 **Zapata este asasinat**
Apărător înflăcărat al revendicărilor funciare ale tărănilor, cade victimă unei trădări.
- Marcel PROUST p. 46
- 1919 **Lui Marcel Proust i se decernează Premiul Goncourt**
Scriitorul este recompensat pentru romanul *La umbra fetelor în floare, partea a doua* a operei sale fundamentale, În căutarea timpului pierdut.
- James JOYCE p. 50
- 1922 **Ulise este publicat la Paris**
Operă de căpătâi a lui James Joyce, această versiune modernă și parodică a Odiseei caută să unifice într-un limbaj total procedee stilistice dintre cele mai diverse.
- Iosif Vissarionovici Djugașvili, zis STALIN p. 52
- 1922 **Stalin devine secretar general al partidului**
Acesta este începutul ascensiunii lui Stalin care, în numai câțiva ani, se va impune ca stăpân absolut al Uniunii Sovietice.
- Benito MUSSOLINI p. 58
- 1922 **Marșul asupra Romei**
La 28 octombrie, Cămășile Negre fasciste mășăluiesc spre capitala italiană. Victor-Emmanuel al III-lea cedează și-i încredințează lui Mussolini conducerea guvernului.
- Mustafa Kemal ATATÜRK p. 62
- 1923 **Kemal este ales președinte al republicii**
Ales de Marea Adunare Națională care tocmai a proclamat republica, Kemal mută capitala, în mod simbolic, de la Istanbul la Ankara.
- Miguel de UNAMUNO p. 66
- 1924 **Începe exilul lui Unamuno**
Foarte critic față de noul regim al lui Primo de Rivera, Unamuno este dat afară de la universitate și deportat în Insulele Canare, de unde pleacă în Franța.
- Charles LINDBERGH p. 68
- 1927 **Traversarea Atlanticului**
Pe 21 mai, Lindbergh, care plecase de la New York în ajun, aterizează pe Aeroportul Le Bourget la bordul avionului său, Spiritul din Saint Louis, realizând astfel prima traversare fără escală a Atlanticului.
- Alexander FLEMING p. 70
- 1928 **Descoperirea penicilinei**
Alexander Fleming descoperă din întâmplare o substanță cu acțiune inhibitoare asupra bacteriilor.
- Walt DISNEY p. 72
- 1928 **Nașterea lui Mickey**
Cu acest personaj nou, Walt Disney obține primul său mare succes comercial.
- Salvador DALÍ p. 74
- 1929 **Câinele andaluz**
Dalí colaborează la filmul lui Buñuel, un scurtmetraj de șaptesprezece minute, care generează un mare scandal din cauza scenariului său provocator care sfidează logica.
- Mohandas GANDHI p. 76
- 1930 **„Marșul sării”**
Gandhi organizează un marș pentru adunarea de sare și vânzarea acesteia fără a plăti taxa impusă de britanici.
- Sigmund FREUD p. 80
- 1930 **Suferință în interiorul civilizației**
Renunțând la studiul cazurilor individuale, Sigmund Freud aplică abordarea psihanalitică marilor probleme ale civilizației.

- António de Oliveira SALAZAR p. 84
1932 Salazar, președinte al Consiliului de Miniștri
Aflat în fruntea țării până în 1968, instituie „Statul Nou”, un regim autoritar care se sprijină pe catolicism, naționalism, corporatism și anticomunism.
- Franklin Delano ROOSEVELT p. 86
1933 Primul New Deal
Confruntat cu o criză economică fără precedent, Franklin Delano Roosevelt inaugurează o serie de reforme, consfințind o mai mare intervenție a statului.
- Léon BLUM p. 90
1936 Primul guvern al Frontului Popular
În urma victoriei în alegerile legislative a socialiștilor, comuniștilor și radicalilor, Léon Blum devine președinte al Consiliului de Miniștri.
- Francisco FRANCO p. 94
1936 Insurecția naționalistă
Pe 18 iulie, are loc o lovitură de stat militară îndreptată împotriva republicii. Este începutul războiului din Spania, din care Franco va ieși învingător în 1939.
- John KEYNES p. 98
1936 Publicarea Teoriei generale a forței de muncă, a dobânzii și a monedei
John Keynes oferă în această lucrare o explicație teoretică a șomajului endemic care se răspândește în Marea Britanie și pune bazele unei înnoiri a teoriei economice.
- Eamon DE VALERA p. 100
1937 Noua Constituție a Irlandei
Sub conducerea lui De Valera, Statul liber Irlanda de Sud devine Republica Eire, iar statutul de dominion este abolit.
- Pablo PICASSO p. 102
1937 Picasso pictează Guernica
Mărturie în alb și negru a suferințelor provocate de război, această operă marchează începutul implicării politice a lui Picasso.
- Winston CHURCHILL p. 106
1940 Churchill devine prim-ministru
În fruntea guvernului de uniune națională, Churchill va opune o rezistență îndârjită Germaniei naziste.
- Charles DE GAULLE p. 110
1940 Apelul de la 18 iunie
De la Londra, de Gaulle îi cheamă pe soldații francezi să i se alăture pentru a continua lupta, după ce în ajun Pétain ceruse un armistițiu autorităților germane.
- Philippe PÉTAİN p. 116
1940 Lui Pétain i se acordă puteri depline
Reuniți la Vichy la 10 iulie, deputații îi acordă marelui șef al statului, cu o foarte largă majoritate, puteri depline. Regimul de la Vichy urmează celei de-a III-a Republici.
- Charles Édouard Jeanneret, zis LE CORBUSIER p. 120
1943 Carta de la Atena
Le Corbusier publică un manifest în sprijinul ameliorării habitatului urban.
- Jean MOULIN p. 122
1943 Crearea CNR
La 27 mai, la Paris, se reunește pentru prima oară Consiliul Național al Rezistenței. Sub conducerea lui Jean Moulin se organizează și se unifică mișcările de rezistență.
- Dwight EISENHOWER p. 126
1944 Debarcarea Alianților în Normandia
Sub comanda lui Eisenhower, pe 6 iunie este declanșată operațiunea „Overlord”. 130 000 de soldați aliați debarcă pe plajele normande.
- Philippe de Hauteclocque, zis LECLERC p. 130
1944 Divizia 2 Blindată intră în Paris
Venind în ajutorul insurecției declanșate de Rezistența pariziană, tancurile lui Leclerc pătrund în capitală pe 23 august, obținând pe 25 predarea germanilor.
- Adolf HITLER p. 132
1945 Sinuciderea lui Adolf Hitler
În buncărul său de la Berlin, Führerul își pune capăt zilelor cu un foc de pistol în gură, împreună cu amanta sa, Eva Braun.
- HO ȘI MIN p. 138
1945 Independența Vietnamului
Pe 2 septembrie, Ho Și Min proclamă Republica Democrată Viet Nam, dar francezii reușesc să recucerească sudul țării.
- HIROHITO p. 142
1945 Capitulara Japoniei
Pe 2 septembrie, la bordul cuirasatului Missouri, ancorat în Golful Tokyo, delegații japonezi și cei aliați semnează actul de capitulare necondiționată a Imperiului Soarelui-Răsare.
- Juan PERÓN p. 146
1946 Perón este ales președinte al republicii
Peron va rămâne la putere aproape zece ani, timp în care instaurează un nou sistem politic, justițialismul.
- Alcide DE GASPERI p. 150
1946 Proclamarea Republicii Italiene
După episodul dureros al războiului, țara pornește pe drumul reconstrucției, sub conducerea democrat-creștinului De Gasperi.
- Jawaharlal NEHRU p. 152
1947 Independența Indiei și a Pakistanului
Președinte al Partidului Congresului din 1929, Jawaharlal Nehru este principalul artizan al suveranității Indiei.
- TITO p. 156
1948 Ruptura de Moscova
Refuzând să aplice directivele Kominformului, Tito își angajează țara pe o cale de dezvoltare originală, independentă de ortodoxia stalinistă.
- Simone de BEAUVOIR p. 160
1949 Al doilea sex
Contestând existența unei „naturi feminine”, provoacă un adevărat scandal, iar cartea este trecută la index.
- Konrad ADENAUER p. 164
1949 Adenauer devine primul cancelar al RFG
Liderul creștin-democraților este ales de deputați cu o majoritate de un vot.
- MAO ZEDONG p. 168
1949 Mao proclamă Republica Populară Chineză
Punând capăt războiului civil, acest act marchează victoria comuniștilor chinezi.
- TCHANG KAI-CHEK p. 174
1949 Exilul lui Tchang Kai-Chek în Taiwan
Învins de comuniști, este obligat să renunțe la președinția republicii și se refugiază în Taiwan, unde își instalează guvernul.
- Henri MATISSE p. 178
1951 Capela de la Vence
Pe 25 iunie, episcopul de Nisa sfințește capela de la Vence, decorată de Henri Matisse, care realizează aici una dintre capodoperele sale.
- Gamal Abdel NASSER p. 180
1952 Venirea la putere a lui Nasser
Pe 23 iulie, un grup de ofițeri, sub comanda locotenent-colonelului Gamal Abdel Nasser, pune capăt regimului corupt și autoritar al regelui Faruk.

- Reportaj, reportaj, document și cartă
- HUSSEIN al Iordaniei p. 184
1952 Hussein este proclamat rege al Iordaniei
 Conducând monarhia hașemită timp de aproape cincizeci de ani, este obligat să facă față unui context regional dificil, marcat de conflictul israeliano-palestinian.
- ELISABETA A II-A p. 186
1953 Elisabeta a II-a este încoronată la Westminster
 Regină a Marii Britanii, Scoției și Irlandei de Nord, șefă a Commonwealth, este nevoită să înfrunte numeroasele critici la adresa monarhiei britanice.
- Pierre MENDÈS FRANCE p. 188
1954 Mendès France, președinte al Consiliului de Miniștri
 Pe 17 iunie, este investit de Adunarea Națională și se angajează ca, până la 20 iulie, să pună capăt războiului din Indochina.
- Nikita Sergheevici HRUȘCIOV p. 192
1956 Raportul Hrușciiov
 Într-un text citit cu ocazia celui de-al XX-lea Congres al PCUS, Hrușciiov denunță crimele lui Stalin, mai ales cultul personalității și teroarea polițienească, deschizând calea destalinizării.
- Habib BOURGUIBA p. 196
1957 Bourguiba, primul președinte al Republicii Tunisia
 După abolirea monarhiei, părintele independenței este ales de deputați în fruntea statului pe 25 iulie.
- Albert CAMUS p. 198
1957 Lui Camus i se decernează Premiul Nobel pentru Literatură
 Cu ocazia ceremoniei de decernare, Camus rostește un discurs în favoarea independenței scriitorului față de orice formă de îndocrinare și de spirit instituțional.
- PELÉ p. 202
1958 Pelé câștigă prima sa Cupă Mondială
 În vârstă de șaptesprezece ani, Pelé marchează două goluri în finală și se impune încă de acum ca un jucător de excepție.
- Ernesto „Che” GUEVARA p. 204
1959 Revoluția din Cuba
 După răsturnarea dictatorului Batista, El Che și Fidel Castro orientează noul regim pe calea revoluționară, naționalizând plantațiile de trestie de zahăr și de tutun.
- DALAI-LAMA p. 208
1959 Începutul exilului
 În fața poziției intransigente a Chinei, Dalai-Lama ia drumul exilului și se refugiază în India, la Dharamsala.
- Léopold Sédar SENGHOR p. 210
1960 Senghor este ales președinte
 El devine primul șef de stat al Senegalului independent și va rămâne la putere până în 1980.
- Patrice LUMUMBA p. 212
1960 Independența Congoului
 Pe 30 iunie, Baudouin I, regele Belgiei, proclamă la Léopoldville independența Congoului belgian, iar Patrice Lumumba devine șef al guvernului.
- HASSAN AL II-LEA p. 214
1961 Hassan al II-lea accede la tron
 Succesor al tatălui său, Mohamed al V-lea, el va conduce Marocul cu o mână de fier timp de treizeci și opt de ani.
- PAUL al VI-lea p. 216
1963 Paul al VI-lea devine papă
 Succesor al papei Ioan al XXIII-lea, a dat un impuls decisiv ultimelor trei sesiuni ale Conciliului II Vatican.
- John Fitzgerald KENNEDY p. 218
1963 Asasinarea lui Kennedy
 Pe 22 noiembrie, la Dallas (Texas), președintele american cade victimă unui atentat. Această moarte creează legenda Kennedy.
- Muhammad ALI p. 222
1967 Lui Muhammad Ali i se retrage titlul de campion mondial
 Pentru refuzul de a pleca în Vietnam, Ali este suspendat și riscă cinci ani de închisoare.
- Martin Luther KING p. 224
1968 Asasinarea lui Martin Luther King
 Pe 4 aprilie, la Memphis (Tennessee), pastorul de culoare, apostol al nonviolentei, este ucis cu mai multe focuri de armă.
- Yasser ARAFAT p. 228
1969 Yasser Arafat devine președintele OEP
 Sub conducerea sa, organizația cunoaște o evoluție rapidă, reunind principalele tendințe ale cauzei palestiniene.
- Golda MEIR p. 230
1969 Golda Meir, președinte al Consiliului de Miniștri israelian
 Pe 17 martie, ea îi succedează lui Levi Eșkol la conducerea guvernului. Sionistă convinsă, se arată ostilă oricărei renunțări la teritoriile cucerite de Israel în timpul Războiului de Șase Zile.
- Georges POMPIDOU p. 234
1969 Pompidou este ales președinte al Franței
 Continuator al generalului de Gaulle, el s-a străduit să modernizeze țara și s-o transforme într-o mare putere industrială.
- Neil ARMSTRONG p. 236
1969 Armstrong face primul pas pe Lună, la 21 iulie, ora 21.56
 Împreună cu Aldrin, colectează mostre de sol selenar timp de două ore și jumătate și instalează aparatură științifică.
- Willy BRANDT p. 238
1969 Willy Brandt devine cancelar
 Primul cancelar social-democrat de după crearea Republicii Federale Germane formează un guvern de coaliție cu liberalii.
- Mário SOARES p. 240
1970 Mário Soares pleacă în exil
 Militant activ împotriva dictaturii lui Salazar, încarcerat în mai multe rânduri, Mário Soares își părăsește țara și se refugiază în Franța.
- Richard NIXON p. 242
1972 Afacerea Watergate
 Vizat în mod direct de acest scandal de spionaj politic, Richard Nixon va fi obligat să demisioneze în scurt timp.
- Salvador ALLENDE p. 246
1973 Allende este răsturnat printr-o lovitură de stat
 Asediat în palatul prezidențial La Moneda de trupele generalului Pinochet, Allende se sinucide pe 11 septembrie.
- Aleksandr SOLJENIȚÎN p. 248
1973 Arhipelagul Gulag
 Această carte, care descrie în detaliu viața deportaților din lagărele de muncă sovietice, are un ecou extraordinar în Occident.
- Valéry GISCARD D'ESTAING p. 250
1974 Giscard devine președinte al Franței
 Pe 19 mai, la cel de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale, este ales cu 50,84% din voturi, în detrimentul lui François Mitterrand.

- Haile SELASSIE I p. 252
1974 Detronarea negusului
Pe 12 septembrie, forțele armate invadează palatul împăratului Ethiopiei, îl detronează pe Haile Selassie I și instaurează un socialism autoritar.
- Simone VEIL p. 256
1975 Promulgarea Legii Veil
Simone Veil, ministru al Sănătății, reușește să învingă numeroasele piedici și să obțină votarea legii care autorizează întreruperea voluntară a sarcinii.
- POL POT p. 258
1975 Cucerirea Phnom Penhului
Părăsită de generalul Lon Nol și de trupele americane, capitala este invadată de Khmerii Roșii, care instaurează o dictatură criminală.
- JUAN CARLOS I p. 260
1975 Juan Carlos I este încoronat rege al Spaniei
La două zile după moartea lui Francisco Franco, pe tronul Spaniei urcă nepotul regelui Alfons al XIII-lea, din dinastia de Bourbon.
- Bill GATES p. 262
1975 Crearea companiei Microsoft
Întemeiată de Bill Gates, această societate americană a devenit astăzi numărul unu mondial pe piața programelor de calculator, iar întemeietorul, unul dintre cei mai bogați oameni din lume.
- Jean MONNET p. 264
1976 Jean Monnet, cetățean de onoare al Europei
Inițiator al Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECA), susținător înfocat al cauzei europene, Jean Monnet este supranumit „părintele Europei”.
- DENG XIAOPING p. 268
1977 Reabilitarea lui Deng Xiaoping
După căderea „Bandeii celor Patru”, care îl înlăturase, Deng revine la putere.
- IOAN-PAUL AL II-LEA p. 272
1978 Karol Wojtyła este ales papă
Pentru prima oară după anul 1522, este ales papă un cardinal neitalian. Noul suveran pontif adoptă numele de Ioan-Paul al II-lea.
- Ruhollah KHOMEINI p. 276
1979 Revenirea lui Khomeini la Teheran
După plecarea șahului, pe 16 ianuarie, ayatollahul își face o intrare triumfală la Teheran, pe 1 februarie, marcând astfel începutul Revoluției islamice în Iran.
- Margaret THATCHER p. 280
1979 Victoria conservatorilor
Lider al Partidului Conservator începând din 1975, Margaret Thatcher devine prima femeie prim-ministru al Marii Britanii.
- Maica TEREZA p. 284
1979 Premiul Nobel pentru Pace
Prin acest premiu, lupta Maicii Tereza împotriva marginalizării și a sărăciei primește recunoaștere internațională.
- Lech WAŁĘSA p. 286
1980 Marile greve de la Gdansk
Acestea au condus la semnarea unor acorduri privind revendicările formulate de muncitori și la nașterea sindicatului independent Solidaritatea.
- John LENNON p. 288
1980 John Lennon este asasinat
Interpret-compozitor de mare talent, el cade victimă unui dezechilibrat mintal, la zece ani după ce s-a despărțit de grupul Beatles.
- François MITTERRAND p. 290
1981 Mitterrand, președinte al Franței
Învîngându-l pe Valéry Giscard d'Estaing cu aproape 52% din voturi, François Mitterrand devine, pe 10 mai, primul președinte socialist al celei de-a V-a Republici.
- Anwar el-SADAT p. 294
1981 Asasinarea lui Sadat
Semnatar al acordurilor de la Camp David, Anwar el-Sadat este răpus de gloantele extremiștilor musulmani care se opun politicii sale față de Israel.
- Ronald REAGAN p. 296
1984 Realegerea lui Reagan
Ales pentru prima oară președinte al SUA în 1980, Ronald Reagan, care a reușit să relanseze economia americană, este reales triumfal patru ani mai târziu.
- Mihail Sergheevici GORBACIOV p. 298
1985 Gorbaciov, în fruntea Uniunii Sovietice
Pe 11 mai, la două zile după moartea lui Cernenko, Gorbaciov este numit secretar general al Partidului Comunist, devenind astfel conducătorul Uniunii Sovietice.
- Václav HAVEL p. 302
1989 Arestarea lui Václav Havel
Dramaturgul este arestat din nou și încarcerat de regimul comunist, ceea ce provoacă indignare și proteste.
- Saddam HUSSEIN p. 304
1990 Invadarea Kuwaitului
Înfăptuită de armata lui Saddam Hussein, aceasta a declanșat un conflict care a opus Irakul unei forțe multinaționale conduse de Statele Unite ale Americii.
- Helmut KOHL p. 306
1990 Reunificarea Germaniei
Pe 3 octombrie, la mai puțin de un an după căderea Zidului Berlinului, landurile din RDG aderă la RFG. Sub conducerea lui Helmut Kohl, cele două Germanii devin o singură entitate.
- Slobodan MILOŠEVIĆ p. 310
1991 Începutul războiului în fosta Iugoslavie
După proclamarea independenței Sloveniei și a Croației, Slobodan Milošević militează pentru formarea unui stat iugoslav sub dominație sârbă.
- Yitzhak RABIN p. 312
1993 Acordul de la Washington
Semnat de Yitzhak Rabin și Yasser Arafat, acesta marchează un istoric pas înainte în dialogul atât de dificil dintre israelieni și palestinieni.
- Nelson MANDELA p. 314
1994 Nelson Mandela, președinte al Africii de Sud
Pe 10 mai, acest celebru prizonier politic este ales de Parlament președinte al Republicii Africa de Sud. Este prima persoană de culoare care accede la această funcție.

CHARLIE CHAPLIN

Aducând în scenă personajul Charlot, Chaplin a dăruit comediei burlești o calitate a expresivității pe care puțini actori o vor mai atinge după el. El a creat unul dintre eroii cei mai îndrăgiți din lume, care a devenit apoi unul din miturile cinematografului.

Actor de *music-hall* la început, Charlie Chaplin își datorează popularitatea dezvoltării cinematografului. În primul său film, *Cum îți câștigi viața* (1914), creează rolul unui gazetar ambițios care se dă drept aristocrat. Dar Chaplin este în căutarea unui personaj mai simpatic. Niște pantaloni largi, ghete prea mari, o vestă strâmtă, o pălărie melon, un baston și o mustață – iată ingredientele: în 1914, în *Charlot e mulțumit de sine*, se naște personajul Charlot. Succesul este imediat. Personaj captivant, acest vagabond cu ținută ponosită provoacă râsul general făcând gafă după gafă. Mersul său de rață și felul cum își răsuțește bastonul fac înconjurul lumii.

O COPILĂRIE DIFICILĂ

Înainte de a deveni o stea mondială, Chaplin a avut o copilărie nefericită, destul de apropiată, în linii mari, de viața vagabondului Charlot. S-a născut la Londra, în 1889, într-o familie de artiști de *music-hall*. Tatăl său, alcoollic, a murit în 1894; mama a avut o carieră artistică mediocră și a fost internată în mai multe rânduri. Charles și fratele său Sidney au fost crescuți într-un orfelinat. La vârsta de cinci ani, Chaplin a urcat pentru prima oară pe scenă. Într-o seară, cu o voce tremurată, i-a ținut locul mamei sale. I-a imitat vocea spartă, spre deliciul spectatorilor

◀ Charlot a emoționat întreaga lume deoarece a înfrunghiat cu tandrețe existența patetică și uneori tragică a celor umili. Geniul său? Faptul că și-a păstrat surâsul în plină dramă.

care au râs în hohote. Râsul și lacrimile – în această asociere neobișnuită între drama socială și comedia burlescă rezidă întreaga operă a lui Chaplin. În 1898, este cooptat într-o trupă de copii, „Cei opt băieți din Lancashire“, unde ia lecții de dans, mimă și castaniete. În 1903, i se încredințează primul rol în teatru, într-o piesă intitulată *Sherlock Holmes*. La vârsta de paisprezece ani, își începe cariera.

RĂZBOIUL, MOMENT DE COTITURĂ

Două turnee în Statele Unite ale Americii îi schimbă viața. După ce părăsește Anglia natală, Chaplin se angajează, în decembrie 1913, la Compania Keystone a lui Mack Sennett. Totodată, renunță la teatru pentru cinematografie. Într-un singur an, 1914, toarnă treizeci și cinci de scurtmetraje care-l fac celebru pe vagabondul Charlot, personajul său. Chaplin vrea să fie independent: pleacă de la Mack Sennett și se angajează la Mutual Film Corporation care îi oferă mijloace tehnice și bănești considerabile. Și totuși, nu chiar pe gustul său, pentru că în 1917 optează pentru First National contra unui onorariu care depășește un milion de dolari. Spre deosebire de cutumele hollywoodiene, Chaplin vrea să dețină controlul asupra a tot ce înseamnă filmele sale, de la elaborarea scenariului până la distribuție. În acest scop, împreună cu Douglas Fairbanks și Mary Pickford, fondează compania independentă United Artists. De acum înainte, are propriile sale studiouri și-și produce singur filmele. Primul război mondial, în care Statele Unite ale

Charlie Chaplin, Douglas Fairbanks și Mary Pickford prezintă în 1919 compania independentă United Artists. Chaplin va putea, de acum înainte, să-și producă propriile filme, fără să se mai supună exigențelor altor companii.

COMEDIA BURLESCĂ

Una dintre primele modalități de expresie ale cinematografului mut american a fost comedia burlescă. Producătorul hollywoodian Mack Sennett i se datorează descoperirea celor mai mari talente în domeniu, pe care le-a recrutat din trupele de teatru și din spectacolele cu saltimbanci: Buster Keaton era acrobat, Harold Lloyd juca pe scenă de la vârsta de doisprezece ani, Chaplin de la paisprezece, iar Groucho Marx și frații săi erau comici ambulanti. În anii 1920, cinematograful le-a creat o reputație internațională acestor actori și le-a fixat, fiecăruia, anumite trăsături de caracter: stângăcia lui Charlot, viclenia lui Harold Lloyd cu ochelarii săi plați, vanitatea lui Bran și nerozia lui Stan. Dar în curând comedia burlescă devine satirică, iar în anii 1930, Chaplin nu este singurul care se îndoieste de virtuțile unei societăți democratice și industriale afectate de recesiune. Ultimii reprezentanți ai acestei direcții sunt Jerry Lewis în Statele Unite ale Americii și Jacques Tati în Franța.

▲ Stan (Stan Laurel) și Bran (Oliver Hardy) în *Cavalerul fără frică și fără cusur*. „Slabul” și „grasul” au format timp de aproape douăzeci de ani, începând din 1927, cuplul cel mai comic din istoria cinematografilei.

Americii se implică din 1917, îi oferă lui Chaplin un public larg – soldații aliați – și o temă – efortul de război. Unele scurtmetraje ale cineastului fac în mod explicit propagandă. Aparițiile sale publice atrag mulțimi deloc de neglijat. Pe 8 aprilie 1918, 30 000 de persoane iau parte la mitingul organizat pe Wall Street, la New York, alături de Chaplin, Mary Pickford și Douglas Fairbanks. „Chiar în momentele acestea, germanii au preluat inițiativa și avem nevoie de dolari. Ar trebui să ne îmbarcăm și să mergem până acolo, ca să-l gonim din Franța pe acest diavol bătrân, pe Kaiser” – declară Charlie Chaplin. Unul dintre succesele cele mai importante ale cinematografilei de război este, fără îndoială, *Charlot soldat*, a cărui premieră a avut loc pe 30 octombrie 1918, cu puțin timp înaintea armistițiului din 11 noiembrie.

1914

Crearea personajului Charlot

În *Charlot e mulțumit de sine*, Charlie Chaplin dă viață acestui personaj – vagabondul – care cunoaște imediat un succes răsunător.

CRONOLOGIE

1889 Londra, 16 aprilie: se naște Charles Spencer Chaplin.

1898 Se alătură trupei „Cei opt băieți din Lancashire”. 1901

1913 Chaplin pleacă în Statele Unite ale Americii. Renunță la teatru pentru cinematografie.

1914 Primul film al lui Chaplin: *Cum îți câștigi viața*. Crearea personajului Charlot în *Charlot e mulțumit de sine*.

1917 Statele Unite ale Americii intră în război de partea Aliaților.

1918 Premiera filmului *Charlot soldat*.

1919 Chaplin creează compania United Artists.

1921 *Puștiul*, primul lungmetraj al lui Chaplin.

1925 *Goana după aur* cunoaște un mare succes.

1927 *Cântărețul de jazz*, primul film vorbit din istoria cinematografilei.

1929 Premiul Oscar pentru *Cercul*, lansat cu un an înainte. Începutul crizei economice mondiale.

1930 *Luminile orașului*, primul film sonor al lui Chaplin.

1936 *Timpuri noi*.

1940 *Dictatorul*, primul film vorbit al lui Chaplin.

1947 *Domnul Verdoux*.

1952 Confruntat cu maccarthysmul, Chaplin părăsește SUA în favoarea Europei. Premiera filmului *Luminile rampei*.

1957 Filmul *Un rege la New York* denunță maccarthysmul.

1967 *Contesa de Hong Kong*, primul film color al lui Chaplin.

1972 Al doilea Oscar, pentru întreaga carieră.

1975 Chaplin este înnobit de regina Angliei.

1977 Chaplin moare în noaptea de Crăciun.

CHAPLIN ESTE CHARLOT

După război, opera lui Chaplin devine foarte cunoscută și câștigă în forță și originalitate. Viziunea sa asupra comediei burlești îl ajută să jongleze, ca actor, cu contrastele pentru a provoca râsul: în filmele sale, bogatul se opune săracului; candoarea, brutalității; bucuria, tristeții. Mim de mare talent, el rămâne mult timp fidel cinematografului mut și se delimitează de cel vorbit, pe care-l contestă public în 1927, cu ocazia nașterii acestuia, în *Cântărețul de jazz* al lui Alan Crosland. Gagurile sale – fugărele, șuturile în fund, încăierările generale – și ridicolul de situație cuceresc publicul, cu atât mai mult cu cât Chaplin exploatează magistral această sursă de râs pe care filozoful Henri Bergson o formula astfel: „Mecanică aplicată asupra viului“. Subiectele tratate – mizeria, alcoolismul, sărăcia, iubirea imposibilă – îi emoționează pe spectatori și favorizează identificarea cu personajul principal: fiecare poate să se

▲ O capodoperă de poezie și tandrețe: *Puștiul* (*The Kid*), cu tânărul Jackie Coogan.

▲ În *Dictatorul*, Chaplin evită capcana propagandei, dar lansează un mesaj de toleranță față de cei mai slabi, indiferent de rasă sau religie.

DICTATORUL (1940)

Atunci când filmează *Dictatorul*, Chaplin este în culmea gloriei. Filmul, realizat în 1940, marchează o cotitură în opera sa, fiind vorba despre primul lui film vorbit. Personajul se îndepărtează oarecum de stereotipul vagabondului întruchipat de Chaplin. De fapt, Chaplin pune în scenă doi protagoniști: Adenoid Hynkel, dictatorul, care seamănă ca două picături de apă cu Adolf Hitler, și un mărunț frizer evreu – sosia lui. Acesta din urmă i se substituie lui Hynkel și-l umple astfel de ridicol. Prin forța sa evocatoare, secvența în care dictatorul jonglează cu un glob pământesc rămâne de domeniul antologicului. Chaplin denunță nazismul și fascismul: îl înțeapă și pe Benito Mussolini, înfățișat de personajul Benzino Napaloni. *Dictatorul* este o vibrantă pledoarie împotriva ideologiilor totalitare. „Este loc pentru fiecare pe lumea aceasta“ – proclamă frizerul evreu, ca un suprem mesaj de înfrățire universală împotriva barbariei.

recunoască în Charlot. Eternul vagabond, care este rând pe rând boxer, muncitor, piccolo de cafea, pictor sau dentist, înfruntă realitățile dure ale vieții, dar nu își pierde nici un moment nepăsarea înăscută și iluziile de evadare. „Este un personaj cu mai multe fațete“, explică Chaplin. „Este în același timp vagabond, gentleman, poet, visător, însingurat [...]. Vrea să vă facă să credeți că este un fel de savant [...], dar nu i se pare sub demnitatea lui să adune de pe jos mucerile de țigară, nici să șterpelească acadeaua unui copil.“ Chaplin este totodată un actor implicat. Multe dintre filmele sale sunt o satiră a societății occidentale. În *Goana după aur* (1925), el nu ezită să dezvăluie reversul visului american, prezentând mizeria căutătorilor de aur. Urmărit întruna de un polițist, care simbolizează ordinea instituită, Charlot ia apărarea oamenilor mărunți. În același timp, el păstrează, chiar și în mizerie, o aparență de demnitate, datorită bastonului de burghez. Chaplin critică în egală măsură sistemul capitalist, mai cu seamă taylorismul, evocat de lucrul la bandă rulantă din *Timpuri noi* (1936). În *Dictatorul* (1940), atacă totalitarismul.

Dar forța filmelor lui Charlie Chaplin nu rezidă numai în acuitatea ironică a privirii sale. Actorul adaugă o dimensiune poetică, tipică pentru el: în *Goana după aur*, Charlot, care este înfometat, improvizează un „dans al pâinilor“ cu puținul de mâncare; în *Luminile rampei* (1952), Chaplin este

Calvero, un clovn care îi redă unei balerine bucuria de a trăi.

CHAPLIN – NEÎNȚELES ȘI PERSECUTAT

Născut în Anglia, Chaplin cunoaște succesul în America. Și totuși, patria sa de adopție îl va înlătura treptat de pe scena publică. Mediile puritane îl atacă în legătură cu aventurile sale sentimentale și cu cele trei divorțuri. La fiecare despărțire, presa de scandal se dezlănțuie, cu articole de o teribilă violență. În 1943, mass-media exploatează afacerea Joan Barry: actrița, o fostă concubină a lui Chaplin, îl acționează pe acesta în justiție într-un proces de paternitate. FBI alimentează zvonurile. Patru ani mai târziu, America puritană condamnă filmul *Domnul Verdoux* (1947), în care Chaplin critică burghezia, inegalitatea socială și sistemul judiciar. La începutul anilor 1950, psihoză maccarthystă și „vânătoarea de vrăjitoare” care îi urmează îi creează noi dificultăți actorului, bănuț că ar fi fost acuzat de mediile comuniste. În timpul celui de-al doilea război mondial, el participă într-adevăr la un miting de susținere a Uniunii Sovietice. Comisia pentru cercetarea activităților anti americane își propune să-l audieze, dar se răzgândește aflând despre amenințarea actorului de a se prezenta înaintea ei deghizat în Charlot. „Decar război Hollywoodului” – spune

◀ Filmul *Timpuri noi* denunță alienarea muncitorului de către mașină, dar mai mult decât muncitorul, pe Chaplin îl preocupă omul. Filmele sale nu fac nici un fel de partizanat politic: ele sunt în primul rând umaniste.

Chaplin, care rămâne unul dintre actorii americani cei mai cunoscuți în toată lumea. După care adaugă: „Sunt un făcător de pace”. Un senator american cere expulzarea lui Chaplin. În 1952, actorul își organizează un turneu în Europa și se îmbarcă pe vapor cu destinația Marea Britanie. Autoritățile americane profită de ocazie și îi retrag viza: Chaplin este condamnat la exil. Profund afectat de modul în care a fost alungat, el hotărăște să se stabilească în Europa, unde filmele sale au fost întotdeauna primite cu entuziasm. Alege Elveția, realizează alte două filme – *Un rege la New York* (1957) și *Contesa de Hong Kong* (1967) – și își scrie biografia. Nici decernarea Premiului Oscar pentru întreaga carieră nu reușește să risipească amărăciunea pe care o resimte Chaplin față de sistemul hollywoodian. Înnoțit de regina Angliei, Sir Charles Spencer Chaplin hotărăște să rămână în Europa. Se stinge din viață în noaptea de Crăciun a anului 1977. O dată cu el dispare o stea a cinematografului, dar personajul Charlot a intrat pentru totdeauna în patrimoniul omenirii.

„VÂNĂTOAREA DE VRĂJITOARE”

La fel ca alte peste două sute de celebrități de la Hollywood, Charlie Chaplin cade și el victimă maccarthysmului. În contextul războiului rece, senatorul american Joseph McCarthy declanșează, în februarie 1950, o adevărată „vânătoare de vrăjitoare” care era menită să deconspire agenții prosovietici infiltrați în Statele Unite ale Americii. Mediile artistice și aparatul de stat (mai ales apropiatii fostului președinte F.D. Roosevelt) sunt afectate de această campanie de calomnii și denunțuri. Soții Rosenberg, acuzați de spionaj, sunt executați în iunie 1953. Un an mai târziu, în decembrie 1954, Senatul condamnă maccarthysmul.

▲ Acuzați de spionaj în favoarea Uniunii Sovietice și executați în 1953, Julius și Ethel Rosenberg rămân victimele emblematice ale „vânătorii de vrăjitoare” desfășurate în Statele Unite ale Americii.